

Tien jaar schouwen en subsidiëren

lente 2001

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Adviseurs groenvoorziening en terreininrichting

SmitsRinsma

Uitvoeringsvoorbereiding
en directievoering, expertises en
groenbeheer, calculaties
en budgetbewaking

IJsselkade 9a, Zutphen
Postbus 4051, 7200 BB Zutphen
Telefoon (0575) 58 52 20
Fax (0575) 58 52 22

**Mr B.M. Visser
& partners**

*Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap*

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon en fax: 0543 - 51 85 17
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Cursus Boombeheer van A tot Z

*modulair opgebouwde cursus waarbij
u zelf kiest welke modules passen
bij uw werkveld*

vanaf 4 personen cursus "aan huis"

- Modulen:**
- 1. Bomen algemeen
 - 2. Snoeien bomen
 - 3. Planten bomen
 - 4. Verplanten bomen
 - 5. Conditiebeoordeling
 - 6. Groeiplaatsverbetering

- 7. Boomveiligheidsinspecties
- 8. Stabiliteitsonderzoek
- 9. Boomtaxatie
- 10. Bouwen rond bomen
- 11. Ontwerpen en bestekken
- 12. Boombeleid

- Doelgroep:**
- Boombeheerders
 - Boomverzorgers
 - Ontwerpers
 - Civieltechnici
- Locatie:**
- Arnhem of vanaf
4 personen "aan huis"

VAKCOURSUSSEN BOMEN

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 026 - 31 17 550 - Fax 026 - 31 20 538
Bezoek onze internetsite: www.nocb.nl

*Bel voor cursusbrochure
of inschrijfformulier!*

De allesverwoestende kettingzaag

Twee jaar van haar leven offerde Julia Hill op om een majestueuze Sequoia van de kettingzaag van een houtkapbedrijf in Noord Californië te redden. Ze vertoefde op een platform in haar 66 meter hoge 'Luna'. De wereldpers besteedde ruim aandacht aan de actie die uiteindelijk succesvol afliep. Julia kreeg de garantie dat de boom mocht blijven staan en dat het gebied in een ruime straal rondom de boom onaangeroerd zou blijven. Alles leek voor elkaar, totdat ... men eind vorig jaar de boom geringd aantrof. De kranten meldden dat het waarschijnlijk enkele gefrustreerde houthakkers waren, die zich hadden uitgeleefd, gezien de professionele wijze waarop de kerf rondom met een kettingzaag was aangebracht.

Iedereen die een beetje weet hoe een boom leeft, weet dat het vitale 'buisstelsel' voor het transport van de levenssappen zich dicht onder de schors bevindt. Een koud kunstje dus om een boom, ook van deze afmeting, om zeep te helpen. Ik kreeg een brok in mijn keel toen ik het bericht las. Ik had met Julia te doen. Zoveel inspanning en dan dit. Was het een gewone storm geweest of een aardbeving, dan kun je er nog vrede mee hebben. Maar een stelletje idioten dat vrij met zo'n moordwapen rondloopt, daar krijg je wraakneigingen bij.

In ons land gaat het niet veel anders. Aanslagen op monumentale bomen zijn aan de orde van de dag. Vorig jaar hebben we als Bomenstichting besloten ons niet gek te laten maken en van de ene ramp naar de andere te rennen. Daarvoor is zelfs ons land te groot. We zijn de weg van preventief optreden ingeslagen. Ons doel is het aanscherpen en naleven van regels te stimuleren, want daar wordt op vele fronten flink geblunderd. Met verwante organisaties willen we gezamenlijk vanuit diverse invalshoeken de aandacht vestigen op het groen. En projecten initiëren en uitvoeren waarmee we respect en zorg voor bomen willen bijbrengen, of liever gezegd 'afdwingen', bij degenen die verantwoordelijk zijn voor het behoud.

In dit nummer vindt u artikelen die daar rechtstreeks mee te maken hebben. Bijvoorbeeld het overzicht van het project 'Nationaal Register van Monumentale Bomen'. Dat loopt nu al bijna twintig jaar en het heeft ontegenzeggelijk zijn vruchten afgeworpen. Uit een ander artikel, over de bescherming van de Apeldoornse bomen, blijkt dat eveneens. We zijn op de goede weg!

Frank Moens

In dit nummer ...

'Bijzondere bomen' in Apeldoorn heilig verklaard

Uit het onderzoek naar het bomenbeleid in gemeenten kwam Apeldoorn als een van de betere uit de bus. Anton Dekker, boomspecialist bij de gemeente, legt uit hoe Apeldoorn tot een bescherming van bijzondere bomen is gekomen en wat erbij komt kijken om ze te handhaven.

De gigant uit Kloosterzande

Lucien Calle, contactpersoon van de Bomenstichting in Zeeuws Vlaanderen, was diep onder de indruk van een plataan in het centrum van Kloosterzande. Hij laat zijn gedachten de vrije loop wanneer hij de afmetingen van deze boom vergelijkt met de mens.

Tien jaar schouwen en subsidiëren

In 1991 begon de Bomenstichting aan de tweede fase van het omvangrijke project inventarisatie en registratie van Monumentale Bomen. De Bomenschouw begon aan zijn ronde door Nederland en het Bomenfonds werd in het leven geroepen. Daarmee kan de Bomenstichting bijdragen aan achterstallig onderhoudswerk. We zijn nu tien jaar verder en schrijven over de stand van zaken.

en verder ...

- De aanleg van kabels bij bomen kan ook goed gaan 4
- Fiscaal vriendelijk schenken 6
- Column: 'Hed' gewoontjes 7
- Zin en onzin in de boomverzorging 10
- Van onze lezers 16
- Kort nieuws 20
- Boeken 22
- Agenda 23
- Colofon 23
- Rijp & Groen 24

Op de omslag: Judasboom (*Cercis siliquastrum*)

De aanleg van kabels bij

Judith Westerink

Ir. Judith Westerink was tot half januari projectmedewerker 'Gemeentelijk bomenbeleid' bij de Bomenstichting.

foto rechts: Een mantelbuis onder de stam van de boom met daar doorheen de kabels geeft minder schade aan het totale wortelpakket van de boom dan een sleuf langs de stam.

foto: Frank Moens

Overall in Nederland wordt het glasvezelnet uitgebreid ten behoeve van het internetgebruik en de mobiele telefonie. Vooral in de grond onder trottoirs en langs straten en wegen zijn grote concentraties van kabels en leidingen te vinden. Heel vaak moeten de kabels de ruimte delen met boomwortels. De bomen verliezen meestal deze concurrentieslag. De Bomenstichting vestigde daarop in de media al de nodige aandacht. Gemeenten lijken buitenspel gezet te zijn en geven onder tijdsdruk de vereiste vergunningen af. Toch kan het anders en gemeenteambtenaren hebben misschien wel meer instrumenten in handen dan ze beseffen om deze ontwikkelingen in betere banen te leiden.

Kabels en bomen gingen al niet vaak goed samen. Nu nog meer aanbieders met hun kabels de grond in moeten is de ellende voor de bomen niet te overzien. In veruit de meeste gevallen wordt een sleuf gegraven dicht langs de boomstammen, waarbij de wortels uit de sleuf verwijderd worden. Heel veel bomen hebben op die manier al een belangrijk deel van hun wortelstelsel verloren. Op termijn zullen veel van deze bomen sterven of omwaaien. Als te veel stabiliteitswortels zijn geraakt, kan iedere volgende storm desastreus zijn. Bovendien leidt wortelverlies tot een verminderde conditie van de boom en is de boom kwetsbaarder voor infecties via de wonden aan de wortels. Het zijn vaak sluipende processen van jaren waardoor het achteraf moeilijk is de precieze oorzaak van het, in het ergste geval, doodgaan van de bomen vast te stellen.

Gemeenten kunnen regulerend optreden

Gemeenten, die tientallen jaren of soms zelfs meer dan honderd jaar in deze bomen hebben geïnvesteerd, lijken met lege handen te staan. Dat het echter mogelijk en zelfs de bedoeling is dat gemeenten

regulerend optreden, wordt hieronder uiteengezet.

De partijen die een rol spelen in deze arena zijn de wetgever, de kabelexploitanten, een toezichhoudend bestuursorgaan (de OPTA, Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit) en de gemeenten. De wetgever heeft een belangrijk stempel op de huidige ontwikkelingen

gedrukt met de nieuwe Telecommunicatiewet van 1998. Een aantal artikelen van deze wet is voor de bomenbeheerder relevant.

Gedoogplicht

- Artikel 5.1.1 verplicht het gedogen van de aanleg en instandhouding van kabels ten dienste van een openbaar telecommunicatienetwerk in openbare gronden.
- Artikel 5.4 bouwt een recht in tot schadevergoeding, dat dient tot het vergoeden van 'de kosten van de voorzieningen en van de meerdere kosten van onderhoud'.

Bestemmingsplan gaat voor

- Artikel 5.1.3 bepaalt dat door de aanleg van kabels geen verandering mag worden gebracht in de bestemming van de gronden. Als bomen in het bestemmingsplan staan mag er niet gegraven worden tenzij de kabelexploitant dit op een wijze doet die de conditie van de bomen niet aantast.

Bomen kan ook goed gaan

De gemeente coördineert

- Artikel 5.2.1 en 5.2.2: de gemeente is belast met de coördinatie van de binnen haar grondgebied uit te voeren werkzaamheden. Als er meerdere nutsbedrijven de grond in willen, moet de gemeente afstemmen waar en wanneer dat gebeurt. Bij deze coördinatie worden ook andere belangen en werkzaamheden betrokken (bijvoorbeeld boombelangen). De coördinatie door de gemeente mag echter niet leiden tot een zodanige vertraging dat niet meer van gedogen kan worden gesproken.

Geen uitvoering zonder instemmingsbesluit

- Artikel 5.2.3 en 5.2.5: de werkzaamheden mogen niet worden uitgevoerd als deze niet zijn gemeld bij burgemeester en wethouders en als er van burgemeester en wethouders geen instemming is uitgegaan omtrent tijdstip, plaats en werkwijze. B&W kunnen in hun instemmingsbesluit afwijken van de tijdstippen van aanvang of voltooiing en de wijze van uitvoering die in de melding waren weergegeven.

Boombeschermende voorschriften bij het instemmingsbesluit

- Volgens artikel 5.2.4 stelt de gemeenteraad bij verordening regels vast inzake het tijdstip waarop de melding uiterlijk moet zijn gedaan, de gegevens die bij de melding moeten worden verstrekt en de wijze van uitvoering. De gemeente kan dus via haar telecommunicatieverordening regelen dat er methoden worden toegepast die zo min mogelijk schade toebrengen aan bomen. Deze voorschriften worden meegegeven met het instemmingsbesluit.

Invloed op het tracé

- Artikel 5.3 bepaalt dat de exploitant streeft naar overeenstemming met de gemeente over de plaats en wijze van uitvoering. De gemeente kan dus ook het tracé beïnvloeden. Bij geschillen doet de OPTA een uitspraak. Tot deze tijd is de uitvoering opgeschort. Tegen de uitspraak van de OPTA kan in beroep worden gegaan bij de rechtbank in Rotterdam.
- Artikel 5.8 pakt regelmatig slecht uit voor bomen. Rechthebbenden ten aanzien van bomen of beplantingen zijn, behoudens recht op schadevergoeding, verplicht deze op schriftelijk verzoek van de exploitant binnen twee weken op te snoeien dan wel wortels of takken in te korten als deze hinderlijk zijn of worden voor de aanleg, instandhouding en exploitatie. De gemeente is verplicht aan het verzoek van de exploitant te voldoen. De OPTA kan bestuursdwang opleggen. Hiertegen is beroep mogelijk bij de rechtbank in Rotterdam. In

geval van ernstige belemmering of storing (in noodgevallen dus) kan de exploitant zelf onmiddellijk overgaan tot snoei van takken of wortels. Achteraf moet dan de rechthebbende zo spoedig mogelijk hiervan schriftelijk op de hoogte worden gesteld. Het zou dus de normale gang van zaken moeten zijn dat de exploitant de gemeente schriftelijk inlicht, dat de gemeente zelf overgaat tot snoei (waarbij de kans veel groter is dat dit deskundig gebeurt) en dat de gemeente voor het waardeerlies een schadevergoeding ontvangt. De eis tot schadevergoeding gaat altijd via de kantonrechter. In de praktijk worden gemeenten zeer zelden vooraf verzocht om bomen te snoeien. Tijdens de uitvoering worden eenvoudigweg wortels doorgesapt en stammen aangereden. Zeer weinig gemeenten weten van hun recht op schadevergoeding.

Bomen beschermen in de praktijk

Voor gemeenten zijn dit in het kort de preventiemogelijkheden ter bescherming van bomen in geval van kabelaanleg:

- Regel dat belangrijke bomen met hun groeiplaats in het bestemmingsplan opgenomen zijn. De aanleg van telecommunicatienetwerken mag niet in strijd zijn met het bestemmingsplan.
- Zorg dat bomendeskundigen bij de instemmingsprocedure zijn betrokken.
- Vervul een sterke coördinerende rol om tijdstippen en tracés te optimaliseren.
- Oefen invloed uit op de keuze van het tracé. Het tracé zou bij voorkeur buiten de groeiplaats van bomen moeten worden gehouden. Dit vereist vaak

Meldt uw ervaring!

De Bomenstichting stelt reacties op dit artikel zeer op prijs. Niet alleen omdat ze benieuwd is naar de ervaringen die gemeenten en betrokkenen met deze materie hebben. Maar ook omdat ze overweegt een brochure over dit onderwerp te maken. Naast algemene informatie zoals de wetteksten en andere zakelijke informatie zou de Bomenstichting ook graag aandacht willen besteden aan praktijkervaringen en tips.

Uw reactie kunt u sturen naar het kantoor van de Bomenstichting t.a.v. de redactie. De adresgegevens vindt u in het colofon op bladzijde 23.

Bij voorbaat dank.

een duurder alternatief. Echter, schade aan bomen kost ook geld en schaadt bovendien ook nog andere belangen. Als het niet mogelijk is geheel buiten de groeiplaats van bomen te werken, moet minimaal 2-2,5 m uit de stamvoet worden gebleven. Dit is de straal die een boom voor de toekomst minimaal nodig heeft om stabiel te kunnen staan. Sleufloze technieken richten bij de aanleg minder schade aan, zeker als recht onder de stam door wordt geboord. Dit kan echter een moeilijke situatie opleveren voor eventueel toekomstig onderhoud aan de kabel. Het gebruik van mantelbuizen waarin later de kabel wordt gelegd, is dan een goede oplossing.

- Houd bij her stedenbouwkundig ontwerp voor nieuwe wijken rekening met de ruimte die zowel bomen als kabels nodig hebben.
- Stel voorschriften bij het instemmingsbesluit voor de aanleg van kabels via de telecommunicatieverordening of een ander beleidsdocument. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft in haar model-telecommunicatieverordening mogelijkheden ingebouwd voor het geven van voorschriften ter bescherming van het aanzicht van de omgeving en de bescherming van groenvoorzieningen, onder andere over de wijze van uitvoering. Een voorschrift zou bijvoorbeeld het verplichte gebruik van sleufloze technieken kunnen zijn, of een verbod tot het kappen van wortels dikker dan 3 cm doorsnede. Ook kan het nodig zijn maatregelen te treffen om te voorkomen dat kabels en wortels elkaar in de toekomst in het gedrang brengen, bijvoorbeeld door de toepassing van worteldoek of mantelbuizen voor te schrijven.
- Stel een 'Programma van Eisen' (zie o.a. de gem. Renkum) of een 'Leidraad' (in gem. Groningen) op dat geldt voor alle nutsbedrijven en eventuele bouwbedrijven die grondwerkzaamheden uitvoeren. De voorschriften uit het Programma van

Eisen, waar ook artikelen over bomen in kunnen staan, worden meegegeven met de desbetreffende vergunning. Een dergelijk document slaat verschillende vliegen in één klap en informeert de bedrijven in een vroeg stadium.

- Claim consequent schade om herhaling te voorkomen. Het is gebruikelijk om hiervoor een beroep te doen op de expertise van beëdigde boomrassateurs, verenigd in de NVTB in Apeldoorn. Bij volwassen bomen wordt de waarde of de waardevermindering vastgesteld met behulp van de Methode Raad. Om schade aan te tonen en waar mogelijk te voorkomen is toezicht op het werk nodig.

Het artikel 5.8 uit de Telecommunicatiewet lijkt strijdig met alle mogelijkheden die gemeenten hebben om hun bomen te beschermen. Gezien de chronologie van het proces valt dit mee. Het verzoek tot snoeien van takken en wortels kan eigenlijk pas worden ingediend bij burgemeester en wethouders als het tracé vastligt en het instemmingsbesluit is gegeven. Een dergelijk verzoek is dus te voorkomen door actief mee te denken en te beslissen bij de tracé-keuze en door goede voorschriften te stellen bij het instemmingsbesluit. Als het verzoek dan uiteindelijk komt en het is redelijk, dan is het aan te bevelen dat de gemeente zorgt voor een deskundige snoei.

Boombescherming gemeengoed?

Het lijkt wel of de ontwikkelingen in de telefonie sneller gaan dan gemeenten hun regelgeving kunnen opstellen. Sinds de nieuwe Telecommunicatiewet zijn heel veel kabels aangelegd, maar zijn er weinig telecommunicatieverordeningen opgesteld. Nog minder gemeenten passen daadwerkelijk de beschermingsmogelijkheden voor bomen toe. Met de juiste kennis kan dit veranderen. De Bomenstichting hoopt dat de bescherming van bomen gemeengoed gaat worden, ook bij de aanleg van glasvezelkabels.

Fiscaal vriendelijk schenken

In het laatste nummer van vorig jaar besteedden we aandacht aan schenkingen en legaten ten behoeve van het werk van de Bomenstichting.

Het zal u niet ontgaan zijn dat met ingang van dit jaar het nieuwe belastingstelsel in werking is getreden. Ook daarin blijven schenkingen aftrekbaar. Giften vallen onder 'persoonsgebonden' aftrekposten en komen in mindering op het inkomen in box I. De gedane schenking moet zowel het bedrag van f 120,-, als het zogenaamde drempelbedrag te boven gaan om voor aftrek in aanmerking te komen. Dit drempelbedrag wordt berekend door 1% van het onzuiver inkomen als ondergrens te stellen. De aftrekbare giften mogen nooit meer zijn dan 10% van het onzuiver inkomen.

Als u echter structureel schenkt, voor minimaal vijf jaar en vastgelegd bij de notaris, dan vervallen de drempels. De schenking moet wel ten goede komen aan een door

de belasting als goed doel erkende organisatie: de Bomenstichting is dat. Het volledige bedrag is dan als aftrekpost op te voeren. De fiscus stimuleert op deze wijze het schenken met 'de warme hand'.

Bij een nalatenschap int de fiscus een percentage wanneer het legaat her vrijgestelde bedrag van ca. f 12.000,- te boven gaat. Dit is voor u vooral van belang wanneer u een legaat 'vrij van schulden of rechten' wilt.

Mocht u nadere informatie wensen dan staan we u graag te woord. Ook uw notaris kan natuurlijk een persoonlijk advies uitbrengen.

Heel gewoontjes

In het lijfblad van de Vereniging Stadswerk Nederland, in 'Stadswerk' dus, staat in het juninummer 2000 een artikel van Servaas de Jong over de drie genomineerde objecten van de Omgevings Architectuurprijs. De Jong is architect BNA en jurylid voor die prijs.

Een van de drie genomineerde objecten is De Haaff in Wageningen. De Jong schrijft hierover:

"Kennislandgoed De Haaff is een locatie van de Universiteit Wageningen, waar vele onderzoeksinstituten zijn gevestigd. De ruggengraat daarvan is de oprijlaan die imposant oogt en mettertijd, naarmate de flankerende bomen uitgroeien, nog zal winnen aan monumentaliteit". Tot zover prima. In een Omgevings Architectuurprijs-ontwerp is duidelijk aandacht voor bomen. Ja jury, dit verdient een prijs.

Maar dan.

We volgen De Jong weer: "De middelen waarmee grote kracht wordt bereikt zijn heel gewoontjes: een ordinaire greppel in het midden, ijzeren hekjes om auto's op afstand te houden, doodgewone klinkers en dubbele bomenrijen met daartussen parkeerplaatsen."

Heel gewoon dus, een ontwerp voor een bomenrij, een dubbele nog wel, met daartussen parkeerplaatsen. Helaas vinden velen dat heel gewoon, auto's tussen de bomen. Helaas denken nog steeds velen, ook de architect van dit ontwerp en zelfs de juryvoorzitter, dat zo'n ontwerp toekomst heeft.

Nog even De Jong: "...de laan die zal uitgroeien in monumentaliteit..."

Het is kennelijk toch echt de bedoeling dat de bomen gaan groeien, tot monumentaliteit zelfs.

Heel gewoontjes, een monumentale bomenrij waartussen je auto's parkeert.

Nou daar komt niets van terecht, van die bomen dus. Voor die auto's zijn al die parkeerobstakels ook niet fijn,

maar dat laat ik maar even.

Die monumentale laangedachte. Dat kan toch op zo'n manier niet! Met die auto's kan geen boom groeien, laat staan monumentaal worden.

Als je ergens niets van weet, blijf er dan af. Laat het aan mensen over die het wel weten.

Zeker in dit geval had de ontwerper dat heel gewoontjes even kunnen vragen. Aan mensen die precies weten aan welke eisen een groeiplaats voor een boom moet voldoen. Zij werken daar, op kruinafstand van het helaas al uitgevoerde plan.

Het is lange tijd gewoon geweest om auto's tussen bomen te zetten. We hebben kunnen zien dat zoiets voor die bomen heel ongewoon is want ze gaan gewoon dood.

Maar omgevingsarchitecten kijken niet, zij ontwerpen. Architecten moeten natuurlijk ook bomen in hun ontwerpen opnemen. Zij moeten echter niet een heel ongewone groeiplek gewoon vinden. Dan gaat het mis. Het is toch onvoorstelbaar, dat architecten zelfs de meest basale kennis over de groeivoorwaarden voor bomen missen, en dan toch, en kennelijk zonder hulp van deskundigen, bomen in hun ontwerpen opnemen. En dat andere architecten zo'n plan dan nog mooi praten ook.

Het enige levende element in een ontwerp stelt heus eisen aan de ontworpen plek, want daar moet die boom groeien. Ga je hieraan voorbij, dan zullen de bomen in het plan niet kunnen uitgroeien. Ze zullen gaan kwijnen en tenslotte dood gaan. Het plan dat de ontwerper voor ogen had, ontstaat dus niet. Zonde van de fraaie ontwerpen, zonde van het vele geld. Uiteindelijk moet de beheerder iets doen met die kwijnende of dode bomen. De beheerder past het ontwerp dan noodgedwongen aan. Soms lijkt het dan niet meer op het oorspronkelijk plan. Dat is kennelijk niet erg, de architect kijkt toch niet. Laat staan dat hij omkijkt.

De ontworpen bomenlaan voor De Haaff is een voorbeeld van zo'n miskleun.

Dode en slecht groeiende bomen, door auto's beschadigde bomen, afgereden boompalen. Een en al ellende en geen gezicht, weggegooid geld en nooit ontstaan die monumentale bomenrijen van het ontwerp. De beheerder heeft nu al grote problemen. Een onderzoeksbureau kreeg opdracht om te adviseren wat er nog te redden valt.

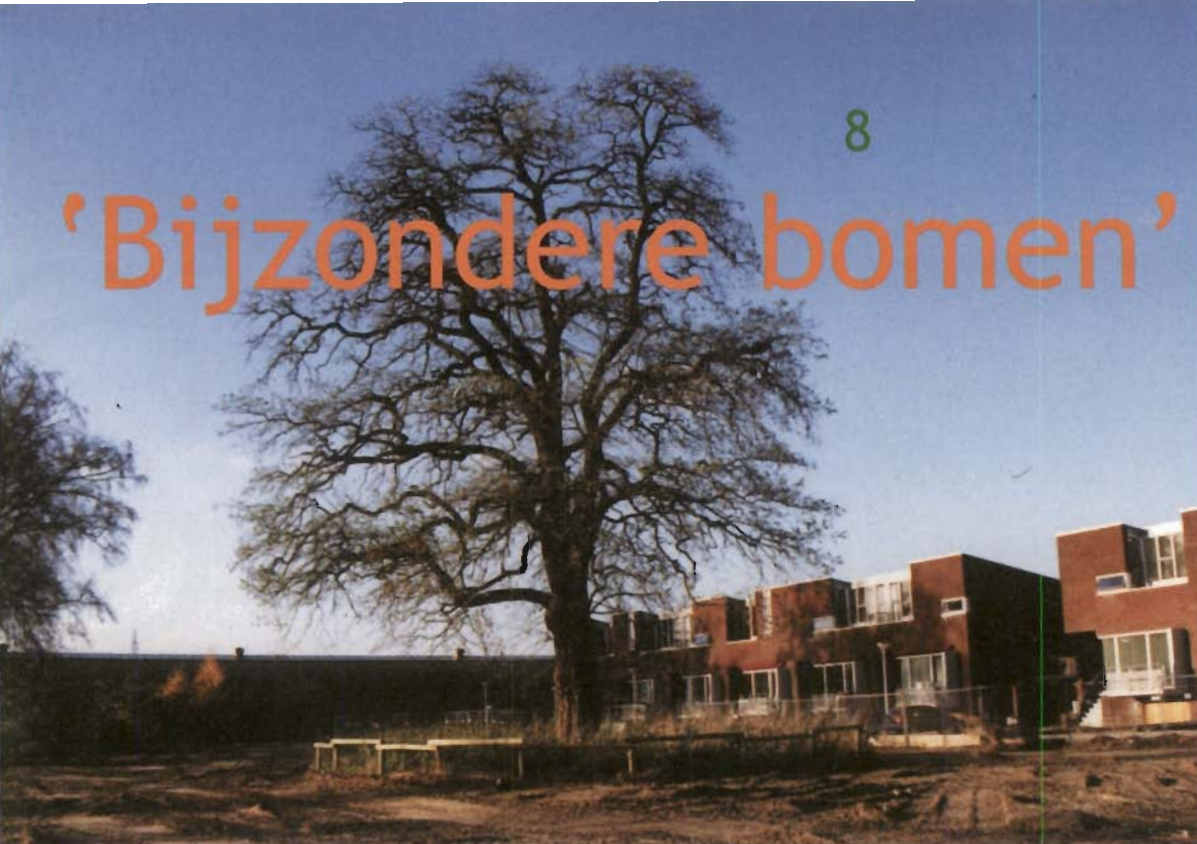
Wat heel gewoontjes? De omgevingsarchitectuurprijs is gelukkig niet toegekend aan dit misontwerp.

Geen prijs dus. Maar aan de schandpaal? Het boete-kleed? Niet gelukt, geld terug? Nog een keer in 'Stadswerk'? Je zou dat toch heel gewoontjes verwachten. We wachten gewoon af.

Douwe van der Heij

COLOMNA

'Bijzondere bomen' in Apeldoorn

Geschiedenis

Doordat steeds vaker grote bomen het loodje moesten leggen voor bouwplannen en er onduidelijkheid ontstond bij de burgers en de stedenbouwers, heeft de afdeling Groen besloten alle belangrijke houtopstanden te inventariseren, zowel in het stedelijk gebied als in het buitengebied. Eind

1989 is de inventarisatie gestart. Op basis van deze inventarisatie, een indrukwekkende lijst van groene rijkdom, is in 1991 de nota Bijzondere Bomen geschreven. In 1993 is de inventarisatielijst door Burgemeester en Wethouders vastgesteld en heeft deze categorie bomen nu een extra beschermde status. In 1996 is de Bomenverordening gewijzigd en is er een artikel over bijzondere bomen in opgenomen.

Criteria

Om her predikaat 'bijzondere boom' te krijgen zijn de basiscriteria van de Bomenstichting gehanteerd. Deze zijn ten eerste een leeftijd van vijftig jaar, ten tweede herkenbaarheid voor de soort en ten derde een minimale levensverwachting van vijftien jaar. Elke boom die om de een of andere reden van belang is en voldoet aan een specifiek criterium (ruimtelijk, monumentwaardig of ecologisch), valt onder de noemer 'bijzondere boom'. In de Apeldoornse praktijk betekent dit bijvoorbeeld dat bij opname van een boom op de lijst de stamdikte op borsthoogte ongeveer zeventig cm (200 cm stamomtrek) bedraagt.

Werkwijze

Grootschalige basiskaarten (1:500) zijn gebruikt voor het veldwerk. Systematisch werden alle tuinen bezocht, soms is gebruik gemaakt van luchtfoto's. In het landelijk gebied is gebruik gemaakt van kadastrale kaarten en tekeningen op een schaal van 1:10.000.

Wijkraden en enkele milieugroepen droegen een steentje bij, zelfs mer prachtige tekeningen en verhalen over bomen. Door twee vaste krachten is ruim één jaar gewerkt aan opname en verwerking van relevante gege-

De gewone acacia in de wijk Kanaaloevers is goed beschermd tijdens de bouw.
foto: Anton Dekker

Anton Dekker

Inleiding

In Apeldoorn staan - buiten bosverband in het stedelijk en landelijk gebied - vele monumentale, beeldbepalende, cultuur/historisch en dendrologisch zeldzame waardevolle bomen. Door de toemende bebouwingsdichtheid van het centrum, inbreidingsplannen en expansie van de stad dreigt

het oude boombestand in het geding te komen en is het de vraag hoe lang het groene imago van Apeldoorn behouden kan blijven.

In ruim tien jaar tijd heeft de gemeente een boombeleid ontwikkeld met een duidelijke visie hoe oude bomen te erkennen en te behouden. In dit artikel leest u welke acties de gemeente ondernomen heeft om een overzicht te krijgen van de bomen die waardevol zijn, hoe een lijst opgesteld is, hoe de gemeente bevordert dat eenmaal aangewezen bomen ook daadwerkelijk de juiste onderhoudsaandacht krijgen en wat de resultaten van tien jaar beleid zijn.

In het volgende nummer van Bomennieuws zal Anton Dekker uitgebreid ingaan op de wijze waarop in Apeldoorn de bijzondere bomen in bestemmingsplannen en bij bouwbestemmingen veilig worden gesteld.

Goed Boombeleid

De gemeente Apeldoorn ontving vorig jaar van de Bomenstichting als eerste gemeente in het land een certificaat voor goed boombeleid. De Bomenstichting verstrekte deze waardering mede als afsluiting van het driejarig project 'Onderzoek gemeentelijk boombeleid'.

In Bomennieuws 4 van vorig jaar maakten we melding van de overhandiging van het certificaat aan de heren Kuijpers en Dekker en stelden we een artikel over de gang van zaken in Apeldoorn in het vooruitzicht. Die belofte lossen we hierbij in twee stappen in; het eerste deel in dit nummer en het tweede deel in het volgende nummer.

Apeldoorn heilig verklaard

vens in een databank van vijfduizend bijzondere bomen, waarvan de helft in particulier bezit en de helft in gemeentelijk bezit is.

Voorafgaand aan een inventarisatie-actie langs de deur werd een buurt of wijk door middel van de krant geïnformeerd, waardoor oponthoud (allerlei vragen of discussie) aan de deur kon worden voorkomen. De boom-eigenaren werden schriftelijk op de hoogte gesteld over de betekenis van waardevolle bomen en het onderhoud daarvan.

Aanwijzing 'bijzondere boom'

De eigenaren van bijzondere exemplaren werden schriftelijk op de hoogte gesteld van het gemeentelijk voornemen de betreffende boom (of bomen) op de lijst met bijzondere bomen te plaatsen. De eigenaren werden conform de Algemene wet bestuursrecht in de gelegenheid gesteld tegen het voornemen bedenkingen in te dienen. In totaal kwamen vier reacties binnen. Tot op heden zijn zo'n twaalfhonderd particuliere eigenaren van het plaatsingsbesluit schriftelijk op de hoogte gesteld.

Zorg en instandhouding

Niets doen is vaak goed voor een boom, maar niet altijd. De gemeentelijke monumentale bomen vallen onder de jaarlijks verplichte veiligheidscontrole met de daar aan gekoppelde maatregelen. Vaak kan dan tijdig actie ondernomen worden. Bij particuliere bomen ligt het in de praktijk anders. Juist die bijzondere bomen kregen niet altijd die aandacht en dat had als gevolg dat door groot achterstallig onderhoud en om veiligheidsredenen deze vroegtijdig gekapt moesten worden. De toekomstverwachting van de waardevolle bomen is in ieder geval positief te beïnvloeden door de eigenaar tijdig op de hoogte te stellen van de problemen aan een boom en deze te adviseren maatregelen te nemen.

Vanaf midden jaren negentig controleert de afdeling Groen op eigen kosten om de drie jaar particuliere bijzondere bomen op mogelijke afwijkingen, problemen en/of conditie. Mocht er aanleiding zijn om iets te doen aan de boom dan wordt een briefje in de bus gedaan met het verzoek contact op te nemen met een boomdeskundig bedrijf. Tevens maakt de gemeente kenbaar dat een bijdrage in de kosten mogelijk is. In ieder geval wordt vermeld dat de eigenaar zelf verantwoordelijk is voor de veiligheid van de boom en niet de gemeente. Snoei en verankeren van zware takken komen het meest voor als verzorgende maatregelen en soms een uitgebreid stabiliteitsonderzoek. Na overleg van een offerte wordt de eigenaar schriftelijk medegedeeld wat de bijdrage in de kosten is, doorgaans maximaal 50%.

Resultaten

Ondanks alle beschermende maatregelen gaan bomen ook dood. Gebleken is dat na tien jaar registratie 2%

(zo'n honderd) van de 5000 bijzondere bomen is gekapt. Het grootste deel, tachtig stuks, was ziek. Voor een groot deel van de inmiddels weggevalen bomen was al bij de inventarisatieperiode een aantekening gemaakt dat de boom aangetast was. De beuk blijkt de gevoeligste boom, want eenderde van de gekapte bomen is beuk. Deze beuken, gespaard gebleven in al tien tot vijftien jaar oude bouwplannen, takelden in de afgelopen tien jaar betrekkelijk snel af door verslechtering van de groeiplaats met als gevolg aantasting door de meest voorkomende schimmels zoals korsthoutskoolzwam, reuzenzwam en tonderzwam.

Tot op heden is in acht bouwplannen tot verplanting van een bijzondere boom overgegaan en in twaalf gevallen tot kap omdat er geen enkele schuifmogelijkheid van de bebouwing was. De compensaties van bijzondere bomen worden over het algemeen conform de verplichting tot herplant uitgevoerd.

Monumentale linde in Oosterhuizen

foto: Anton Dekker

Tenslotte

Een stevig boombeleid is meer dan alleen prijskaartjes aan waardevolle bomen hangen en geld claimen of een herplantplicht opleggen als er gekapt moet worden. Ook het met argumenten uitdragen waarom een boom belangrijk is maakt deel uit van het bomenbeleid. Door bovengenoemd beleid te voeren zijn maar zeer weinig waardevolle bomen, ten behoeve van de bouw of als gevolg van achterstallig onderhoud bij particulieren, gekapt. Zonder genoemde inspanningen zou het aantal gekapte bomen aanzienlijk hoger geweest zijn. De 'bijzondere bomen' in Apeldoorn zijn, zo lijkt het wel, een beetje heilig verklaard want een doorsnee eigenaar durft bijna niet meer zonder overleg met de gemeente iets aan de boom te doen. Bewezen is dat een actief boombeleid werkt maar het moet wel van twee kanten komen.

Anton Dekker is boomspecialist bij de gemeente Apeldoorn

Dit artikel verscheen eerder in uitvoerder in het tijdschrift Groen, vakblad voor groen in stad en landschap (nr. 9 september 2000).

Zin en onzin

in de boomverzorging

Gekandelaberde
essen.

Marjan van Elstrand

Boomverzorging is een dynamisch vak, waarin de ontwikkelingen elkaar soms snel opvolgen. Een professionele boomverzorgger houdt die ontwikkelingen bij en werkt volgens de nieuwste inzichten. Onder leken en minder goede boomverzorgers blijken oude werkwijzen en inzichten echter moeilijk uitroeibaar. Nog steeds krijgen we bijvoorbeeld de vraag of het goed is om een holte op te vullen met beton. Nee dus.

SNOEIPRINCIPES

'Snoeien doet groeien.'

Een gewone boom heeft geen snoei nodig en gaat er zeker niet van groeien. We snoeien om een boom te

“Het is een soort **shocktherapie**, waar de boom **tijdelijk** of **permanent** door **verzwakt**.”

dwingen een bepaalde vorm aan te nemen of om bloei en vruchtdracht te bevorderen. Ook worden bij straat- en laanbomen takken weggehaald die later voor veilig-

In de voorgaande vijf afleveringen van Bomennieuws hebt u artikelen over boomverzorging kunnen lezen. Die hadden vooral tot doel, u beter naar bomen te laten kijken en te leren onderhandelen met de boomverzorgger. Nu wil ik in twee of drie afleveringen nog een aantal hardnekkige sprookjes ontzenuwen.

Misschien kunt u uw kennis testen door op de uitspraken te reageren voordat u mijn reactie leest. Soms is een uitspraak onzin, maar valt er iets zinnigs aan toe te voegen. Een andere keer is de uitspraak goed, maar moet hij genuanceerd worden. Soms zal iemand het niet met mij eens zijn. Dan hoor ik dat graag.

heidsproblemen kunnen zorgen, zoals met plakoksels (takken die van de stam kunnen afscheuren). Maar voor de boom hoeft het allemaal niet, die redt zich wel zonder ons. Er wordt wel gedacht dat een boom sneller gaat groeien als hij gesnoeid wordt, denk bijvoorbeeld maar aan een pas geknotte of gekandelaberde boom, die een grote bos nieuwe, lange scheuten maakt. Toch maakt hij niet meer bladeren dan hij voor die tijd had, want dat kunnen de wortels zeker niet aan. Het lijkt dus alleen meer, omdat het vaak zulke krachtige, verse scheuten zijn.

'Kandelaberen kan geen kwaad.'

Soms worden bomen gekandelaberd. Alle takken worden verwijderd en er blijven lange stompjes staan. Boombeheerders hanteren deze maatregel om klachten over lichtgebrek in huizen te verminderen. Ook wordt het wel gedaan als de boom ondergronds zo weinig ruimte heeft, dat de kroon bij gebrek aan wortels gaat kwijnen. Recent onderzoek aan 30-jarige iepen heeft aangetoond dat deze bomen heel goed reageerden op het wegnemen van de hele kroon: er trad geen grote wortelsterfte op en er ontstond een nieuwe kroon.

Maar dat wil zeker niet zeggen dat bomen van een andere soort en/of leeftijd en/of groeiplaats dit paar-denmiddel ook verdragen. Het is een soort shocktherapie, waar de boom tijdelijk of permanent door verzwakt. Die zwakte kan door parasieten aangegepen worden om de boom te infecteren. De Bomenstichting adviseert dan ook uiterste terughoudendheid bij het gebruik van deze maatregel. En als het toch moet, dan met deskundige begeleiding.

'Je moet een kapstokje laten staan.'

Alex Shigo overtuigde ons er begin jaren tachtig van, dat het schadelijk voor een boom is om takken glad langs de stam af te zagen. Wie net buiten de takkraag in het weefsel van de tak zaagt, laat de stam met rust, daar gaat het om (zie tekening). Maar om nou een kapstokje te laten staan, dat gaat ook weer te ver, om meerdere redenen. Zo'n takstomp overgroeit niet makkelijk en blijft dus lang een open wond. Als de takstomp blijft leven, loopt hij vaak weer uit en dat is niet de bedoeling. En als hij afsterft biedt hij waarschijnlijk voedsel en onderdak aan parasitaire schimmels, die dan energie verzamelen om vervolgens de boom te infecteren. Geen kapstokje dus!

'Snoei verlengt het leven van een boom.'

Daar zijn de 'geleerden' het niet over eens. Sommigen propagieren snoei als levensverlengende maatregel, anderen verwijzen deze methode naar het rijk der fabelen. Feit is, dat regelmatig gesnoeide bomen, zoals bijvoorbeeld leilinden, erg oud kunnen worden. Ik nodig voor- en tegenstanders graag uit om de discussie in Bomennieuws te voeren.

'Iedereen kan een boom snoeien.'

Jazeker, iedereen kan een tak van een boom zagen. Dat is helemaal niet moeilijk, maar het kan erg slecht voor de boom uitpakken, omdat je moet weten hoe, waarom en wanneer je moet snoeien. Het gevaar van 'bloeden' bestaat. Dit treedt op als daarvoor gevoelige bomen, zoals berk, esdoorn, noot en enkele andere soorten, in de winter gesnoeid worden. Ook het gevaar van uitgescheurde takken en onherstelbaar verminkte bomen is bepaald niet denkbeeldig. En dan kan de zager zelf nog gevaar lopen, vooral als hij hoog in de boom met een motorzaag werkt. Jaarlijks gebeuren hier ernstige ongelukken mee. Zelfs hoveniers, die toch een groene vakopleiding hebben, maar geen boomspecialist zijn, kunnen het snoeien van bomen beter aan een boomverzorger overlaten.

WONDVERZORGING

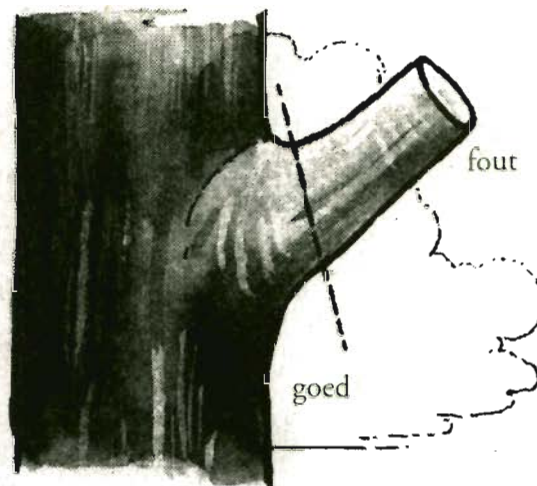
'Je smeert er toch wel wat op?'

Wondafdekmiddelen zijn in de professionele boomverzorging nauwelijks meer in gebruik, omdat hun nut niet of nauwelijks kan worden bewezen. Alleen bij jonge of verzwakte esdoorns, iepen en linden worden verse snoeiwonden nog wel eens ingesmeerd met een ontsmettend wondafdekmiddel om aantasting door

het meniezwammetje te voorkomen. Verder werd (wordt?) het nog wel eens gedaan als cosmetische maatregel, omdat het er netter en 'afgewerkt' uitziet.

'Een wond moet bijgesneden worden.'

Na onderzoek is gebleken, dat wondovergroeiing en afgrenselingsreacties niet worden bevorderd door de puntige ovaal, die vroeger van iedere wond werd gemaakt. Wel kan het zinvol zijn om losse rafels en vellen af te snijden, die het overgroeiingsproces zouden kunnen hinderen. Maar dat moet dan wel direct na de beschadiging gebeuren, anders is de boom zelf al aan het werk en richt je alleen maar schade aan. Soms zitten er resten loszittend, levend sapvlies en bastweefsel rond een verse wond. Als die worden aangedrukt en vastgespijkerd of -gebonden, groeien ze soms weer vast. Dat is gunstig voor de boom.

Laat nooit een kapstok zitten.

'Holtes zijn gevaarlijk.'

Soms zijn holtes inderdaad gevaarlijk, omdat een boom erop af kan knappen, zeker als hij een naar verhouding grote, veel wind vangende kroon heeft. Maar een gezonde goed groeiende boom reageert meestal heel efficiënt

“Wondafdekmiddelen zijn nauwelijks meer in gebruik, omdat hun nut niet of nauwelijks kan worden bewezen.”

op verzwakking in de opbouw door die plek te versterken met nieuw hout. Zolang er geen parasitaire schimmels in een boom zitten, hoeft een holte geen gevaar op te leveren en kan de boom juist daardoor extra functies vervullen als broedboom en schuilplaats voor vogels en vleermuizen. Over de grens tussen gevaarlijk en ongevaarlijk wordt heftig gediscussieerd in de boomverzorgingsvakwereld, evenals over de manier waarop de risico's gemeten moeten worden. Zelfs een deskundige en ervaren boomverzorger zal daarom niet altijd de juiste inschatting kunnen maken en aan de veilige kant gaan zitten. Soms betekent dit het advies om de boom te vellen, maar vaak kan het zogenaamde uitlichten van de kroon het gevaar wegnemen. Holle knotwilgen en hele oude holle (lei)linden bewijzen dat holtes lang niet altijd gevaarlijk hoeven zijn. Cement in een holte - het gebeurt nog! - is zinloos en kan schadelijk zijn.

wordt vervolgd

De gigant uit Kloosterzande

foto:
Duo foto-
Wim Kooyman

Lucien Calle

Al wandelend door het bosje Hof te Zande, in het centrum van Kloosterzande, staat hij ineens weer voor me. Hoewel ik hem al zo lang en zo goed ken is de ontmoeting iedere keer weer adembenemend. Zoals altijd, ben ik opnieuw overdonderd door zijn reusachtige afmetingen. Het grootste levende wezen uit Zeeuws-Vlaanderen en omgeving. Een gigantische stam rijst uit

de bodem op en hoog boven me hangen boomstammen van zijtakken zachtjes in de wind te bewegen. Op twintig meter hoogte zijn er nog rakken van meer dan een meter omtrek. Je voelt je er zo nietig bij. Zo onbeduidend. Wanneer je deze boom met een mens vergelijkt, blijft er van

ons niet veel over. We schatten zijn leeftijd op zo'n driehonderd jaar. Zelf ben ik 42, dus is hij ruim zeven keer ouder. Met zijn 35 meter hoogte behoort hij tot de langste wezens van heel de streek. Vijfendertig meter, gedeeld door de bescheiden 1,69 van mezelf, dat is bijna 21 keer zo hoog. Dan zijn gewicht! Met een omtrek van 4,50 meter weegt deze knoert bij benadering veertigduizend kilo! Dan rekenen we de wortel-massa nog niet eens mee. Zelf weeg ik nu 76 kilo. Een beetje rond hier en daar, of wat volslank zoals men soms tactisch zegt. Even rekenen, veertigduizend kilo gedeeld door 76 is wel ruim 526. Stel je voor 526 Luciennekes, mijn vriendin Anke vindt één al meer dan genoeg. Hoe sterk is deze kolos dan wel? Mer zijn

Lucien Calle werkt ondermeer bij de Stichting Zeeuws Landschapsbeheer en is contactpersoon van de Bomenstichting in Zeeuws-Vlaanderen.

Dit artikel werd in 1999 geplaatst in de rubriek 'Natuurstemmen' in het dagblad BN/De Stem.

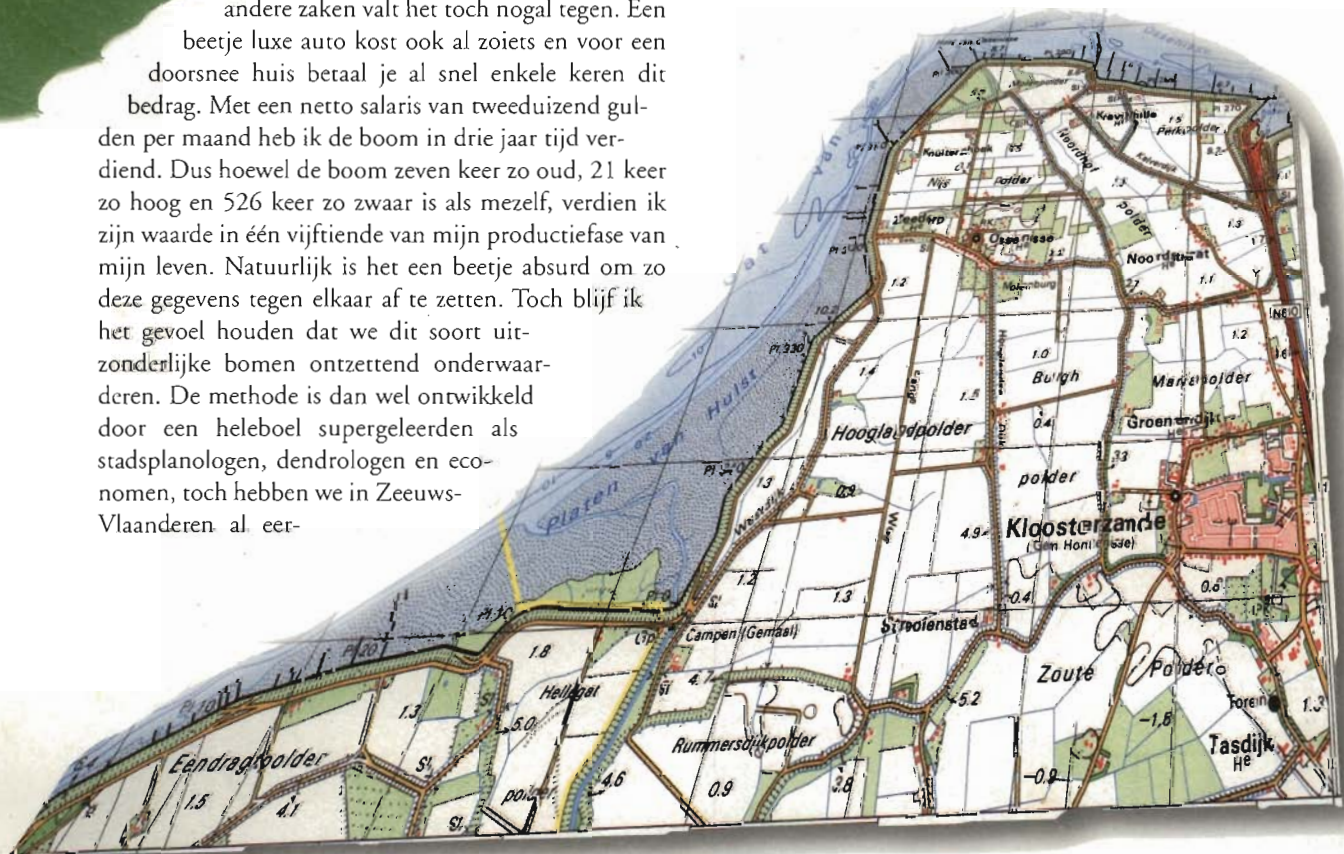
in totaal elfhonderd vierkante meter oppervlakte kan hij met gemak een storm met windkracht elf tot twaalf doorstaan. Slimmeriken onder u kunnen dan wel uitrekenen hoeveel horizontaal uitgeoefende druk ons monument kan hebben. Het zal zeker wel een duizelingwekkend aantal kilo's zijn. Nog veel groter is de verticaal uit te oefenen druk die de boom zou kunnen doorstaan. Bijvoorbeeld het totaal aantal kilo's dat je op een hoogte van vijftien meter aan de stam en dikke zijtakken kunt hangen. Wanneer aan alle zijden goed in evenwicht gehangen, zouden dat toch nog vele tienduizenden kilo's moeten zijn.

Zelf kan ik met veel moeite net vijftig kilo dragen, dat is zoveel gedeeld door zoveel, afijn rekent u zelf maar uit. Hoeveel zuurstof produceert onze vriend dagelijks? Hoeveel stof wordt uit de lucht gefilterd? Alles kun je met ingewikkelde formules berekenen. Zelfs de financiële waarde die men aan zo'n monument toekent. Die wordt met de zogenaamde Methode Raad berekend. De totale waarde krijg je door de eenheidsprijs per vierkante centimeter van de doorsnede van de stam op 1,30 meter hoogte, te vermenigvuldigen met een hele reeks van correctiefactoren, zoals standplaats, afschrijving en conditie. Volgens deze methode is de waarde van deze plataan ongeveer 70.252,- gulden.

Tegenvallen

Dit lijkt in eerste instantie een heel behoorlijk bedrag. Als we het vergelijken met wat andere zaken valt het toch nogal tegen. Een beetje luxe auto kost ook al zoiets en voor een doorsnee huis betaal je al snel enkele keren dit bedrag. Met een netto salaris van tweeduizend gulden per maand heb ik de boom in drie jaar tijd verdiend. Dus hoewel de boom zeven keer zo oud, 21 keer zo hoog en 526 keer zo zwaar is als mezelf, verdien ik zijn waarde in één vijftiende van mijn productiefase van mijn leven. Natuurlijk is het een beetje absurd om zo deze gegevens tegen elkaar af te zetten. Toch blijf ik het gevoel houden dat we dit soort uitzonderlijke bomen ontzettend onderwaarderen. De methode is dan wel ontwikkeld door een heleboel supergeleerden als stadsplanologen, dendrologen en economen, toch hebben we in Zeeuws-Vlaanderen al eer-

der ervaren dat een hoge waarde van een boom niet te snel een doorslaggevend argument is bij gemeenteraadsleden en projectontwikkelaars. Zie de inmiddels geveldde plataan in Terneuzen met zijn 65.000 gulden. Laten we van de gigant uit Kloosterzande eens zijn kroonvolume becijferen, dat is de totale ruimte die al zijn takken innemen. Met een kroonprojectie van 1050 vierkante meter en een takhoogte van twintig meter, is dat 21.000 kubieke meter! Er gaan ongeveer dertien mensen in een kuub. De boom zou dus dertien maal 21.000, dat is dus 273.000 mensen kunnen herbergen. Wie zouden daar allemaal voor in aanmerking komen? Onderin de boom, tussen de dikke takken, plaatsen we gewetensloze gemeenteraadsleden. Er is genoeg ruimte voor alle onwillige raadsleden van Nederland. Komt u maar. Daarboven doen we een dikke laag stedenbouwkundigen. Van die lui die steeds nieuwbouw plannen, daar waar al zulke mooie bomen staan. Helemaal bovenin komt dan een hele berg dikbuikige projectontwikkelaars, hopelijk met een beetje hoogtevrees. Ze moeten zich krampachtig vasthouden aan de fijnste twijgjes. Zo en dan mag het even flink gaan stormen. Laat ze maar eens uit wanhoop smeken dat de machtige boom niet omver gaat. Ach, je kunt heerlijk cijferen en fantaseren bij zo'n gigant. Het is echter niet noodzakelijk om van deze reusachtige plataan te kunnen genieten. Je kan er ook gewoon onder gaan zitten. Je ogen verdwalen dan in zijn machtige gestalte. Je wordt stil. Heel erg stil.

Tien jaar schouwen

Rob van Doesburg/Frank Moens

Het registreren van monumentale bomen in Nederland en het verlenen van een onderhoudsbijdrage aan eigenaren is één van de kerntaken van de Bomenstichting. In dit artikel blikken we terug op de ontstaansgeschiedenis van het 'Nationale Register van Monumentale Bomen' en de ontwikkeling daarvan in het afgelopen decennium.

Historie

In de jaren zeventig hebben medewerkers van Staatsbosbeheer gewerkt aan het samenstellen van een landelijk overzicht van waardevolle en monumentale bomen in Nederland. De wijze van inventariseren en het opslaan van de gegevens van deze bomen was echter niet bevredigend. De Bomenstichting begon daarop samen met Staatsbosbeheer begin jaren tachtig aan het ontwikkelen van een nieuwe methode en het beschrijven van nieuwe criteria waaraan de objecten moesten voldoen. Een van de uitgangspunten was verder dat de gegevens in een computer opgeslagen konden worden en dat in het papieren archief niet alleen een beschrijving van de objecten kwam te staan, maar ook een of meer foto's werden opgeslagen.

Na een korte proefperiode begon de Bomenstichting in 1983 met het echte inventarisatiewerk. Vrijwilligers van de Bomenstichting werden gemobiliseerd voor het veldwerk. In de ruim zeven jaar dat het project duurde waren ongeveer 200 personen actief bezig met het speuren naar bijzondere bomen in hun woonomge-

ving. Vervolgens werden ze gemeten, ingetekend op een kaart en gefotografeerd. Uitgegaan werd van topografische kaarten die een oppervlakte beslaan van 10 bij 12,5 kilometer, in totaal 360 stuks.

Staatsbosbeheer werkte achter de schermen mee en leverde de opslagmogelijkheid op de computer in het voormalige hoofdkantoor in Utrecht. Met financiële steun van onder andere het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en het Prins Bernhard Fonds kon het project worden uitgevoerd.

De 'eerste ronde' voltooid

Eind 1990 was de klus geklaard en in februari van het jaar daarop vond de presentatie plaats van, zoals we dat noemden, de eerste inventarisatieronde.

Ongeveer 8000 objecten waren beschreven en een samenvatting van dit omvangrijke geheel werd in september '91 in het boek 'Monumentale bomen in Nederland' gepresenteerd.

In datzelfde jaar begon de Bomenstichting ook met een omvangrijk vervolgproject. We wisten na het inventariseren nu de bomen te vinden, maar we wilden ze ook volgen in hun ontwikkeling. Met financiële steun van het Ministerie van LNV werd de 'Bomenschouw' in het leven geroepen en Luc Noordman werd daarvoor aangesteld. Hij kreeg de taak om alle objecten te gaan bezoeken en daarmee het bestand te actualiseren.

Daarnaast kreeg hij de taak gelden voor boomonderhoud uit het Bomenfonds te verstrekken aan de eigena-

Geregistreerde objecten naar provincie

jaar	1991		2001	
	bebouwde kom	buiten beb. kom	bebouwde kom	buiten beb. kom
<i>percentage:</i>				
Groningen	2,1	0,7	2,3	0,8
Friesland	5,8	1,5	5,1	1,4
Drenthe	3,2	2,6	2,2	1,7
Overijssel	3,5	3,2	5,3	4,0
Flevoland	0,0	0,0	0,0	0,0
Gelderland	11,0	9,1	11,0	10,3
Utrecht	5,8	3,7	5,3	3,4
Noord-Holland	4,7	2,8	6,6	2,3
Zuid-Holland	6,5	1,8	6,6	1,3
Zeeland	4,5	2,6	4,8	2,6
Noord-Brabant	12,2	4,5	10,2	3,8
Limburg	4,5	3,7	4,7	4,4
totaal percentage	63,8	36,2	64,1	35,9

Geregistreerde objecten naar eigenaar

jaar:	1991	2001
totaal aantal objecten	8.000	10.000
<i>percentage:</i>		
Staatsbosbeheer	1,0	0,9
overige staat	1,2	1,0
gemeente	38,3	32,5
provincie	0,6	0,3
defensie	0,1	0,1
publieksrechtelijke org.	15,8	5,7
natuurbeschermingsorg.	1,6	2,4
domeinen	0,3	0,3
particulier	41,1	56,9

subsiëren

ren van de geregistreerde bomen. Het Bomenfonds wordt gevoed door het Ministerie van LNV, het VSB Fonds en particuliere giften. Jaarlijks is ongeveer f120.000,- beschikbaar voor boomonderzoek, groei-plaatsverbetering, snoei en tal van andere werkzaamheden. In de afgelopen tien jaar is er ruwweg 1,2 miljoen bijgedragen. In het laatste nummer van Bomennieuws van vorig jaar staat het overzicht van de werkzaamheden die gesubsidieerd worden en welke bedragen daaraan worden toegekend. Deze informatie is ook op de website te vinden (www.bomenstichting.nl).

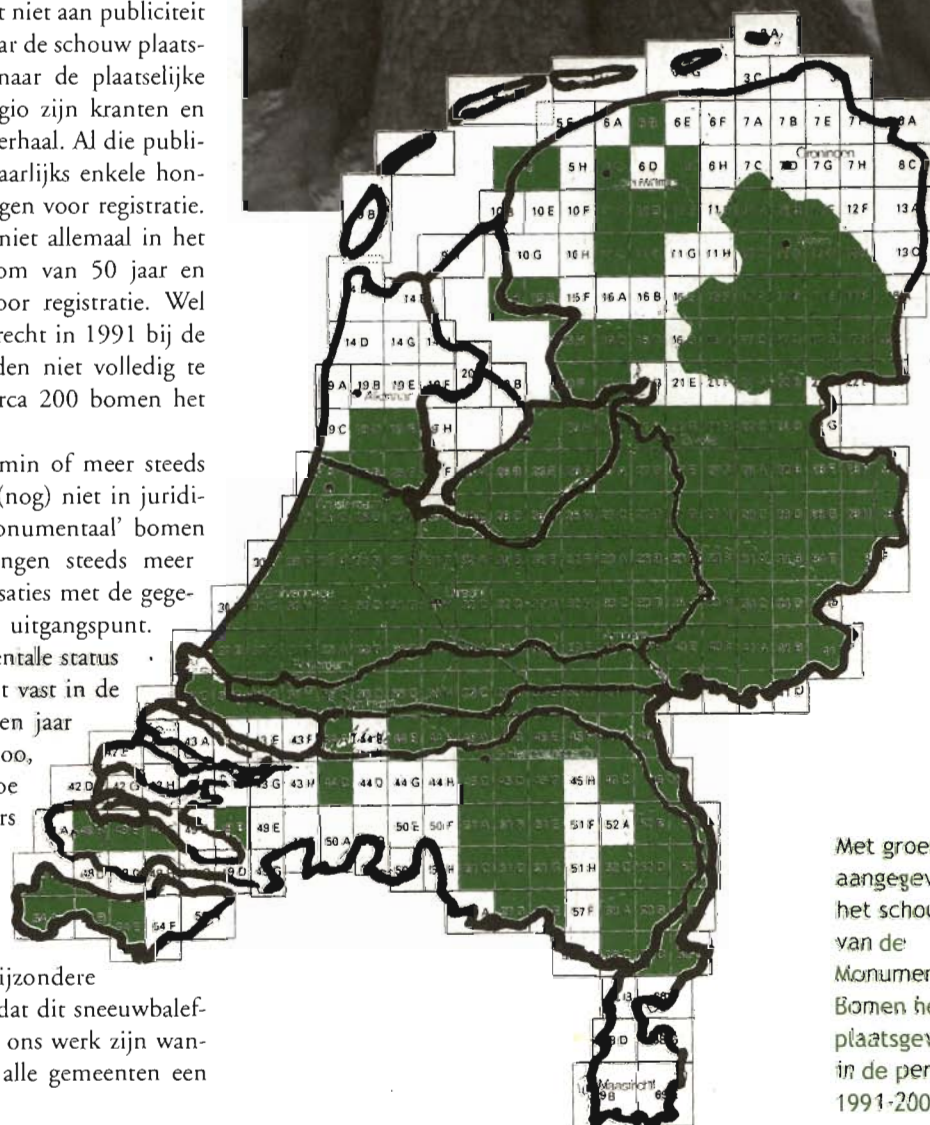
Begin dit jaar is met het Ministerie van LNV een overeenkomst gesloten die voorziet in de financiering van schouw en fonds totdat alle monumentale bomen van Nederland nog een keer zijn bekeken. Hier zijn we al tien jaar mee bezig en we verwachten nog zeker vier jaar nodig te hebben om het project af te ronden.

Het register dijt uit

Vanaf het begin heeft het dit project niet aan publiciteit ontbroken. In elke nieuwe regio waar de schouw plaatsvindt sturen we een persbericht naar de plaatselijke krant(en). Maar ook buiten de regio zijn kranten en tijdschriften geïnteresseerd in het verhaal. Al die publiciteit heeft ertoe bijgedragen dat jaarlijks enkele honderden objecten worden voorgedragen voor registratie. Deze voorgedragen bomen horen niet allemaal in het bestand thuis, want niet elke boom van 50 jaar en ouder voldoet aan alle criteria voor registratie. Wel wordt hiermee bevestigd dat we terecht in 1991 bij de publikatie van de lijst pretendeerden niet volledig te zijn. Zodoende krijgen jaarlijks circa 200 bomen het predikaat 'Monumentaal'.

'Monumentaal' werkt – zoals we min of meer steeds hoopten – statusverhogend, maar (nog) niet in juridische zin. Wel heeft het etiket 'Monumentaal' bomen van de zaag gered. Na 1991 gingen steeds meer gemeenten over op eigen inventarisaties met de gegevens van de Bomenstichting als uitgangspunt.

Bomen kregen een lokale monumentale status toegekend en gemeenten legden dit vast in de lokale verordeningen. Het afgelopen jaar gebeurde dit onder andere in Heiloo, Gilze en Rijen, en Abcoude. Hoe Apeldoorn dit aanpakt, kunt u elders in dit nummer lezen. De ene gemeente kijkt de kunst af van de andere en men raakt steeds meer overtuigd van het nut van een speciale regeling voor de meest bijzondere bomen. We hopen en verwachten dat dit sneeuwbalect doorzet. Het zou de kroon op ons werk zijn wanneer na verloop van enkele jaren alle gemeenten een dergelijke regeling zouden kennen.

Met groen is aangegeven waar het schouwen van de Monumentale Bomen heeft plaatsgevonden in de periode 1991-2001.

De groei van een boom - een geheimzinnig proces

Een zaadje van een boom dat op de bosgrond valt, bevat een kiemcel en enige voedingsstoffen.

Door deling van de kiemcel ontstaan vele cellen, die alle dezelfde erfelijke eigenschappen hebben. Deze eigenschappen zijn vastgelegd in zogenaamde DNA-ketens. Maar die cellen groeien uit tot zeer verschillende structuren en functies: wortels, stam, bladeren, enzovoort.

De erfelijkheidsleer heeft nog niet precies duidelijk gemaakt hoe hetzelfde genetische programma vele ongelijksoortige cellen vormt. Ook de vraag hoe deze cellen een boom opbouwen is grotendeels nog niet beantwoord.

Het staat vrijwel vast dat de verschillende bouwmaterialen van een complexe structuur zoals een boom is, niet het hele bouwproces daarvan kunnen stuten. Ieder 'bouwproject' wordt intern gecoördineerd. Hoe de coördinatie van de verschillende projecten verloopt, of waar dit 'initiatief' vandaan komt, is nog niet bekend. Thans gangbare biologische theorieën over deze problemen nemen aan dat de identieke erfelijke programma's in alle cellen van een organisme ervoor zorgen dat er (toch) een verscheidenheid van functies (en weefsels) ontstaat, en dat deze elkaar in evenwicht houden. Veel filosofen die zich met biologie bezighouden, achten deze hypothesen echter zeer aanvechtbaar. Het is volgens hen onwaarschijnlijk dat een groot aantal cellen het bouwproces van een heel organisme leidt. Logisch is het inderdaad vrijwel onaannemelijk dat de differentiatie en de coördinatie van processen in cellen zelfstandige functies zijn. Veel biologen beamen dit; de vorming van een compleet organisme is nog niet verklaard.

Het is dus onbekend wat een groeiende boom zijn structuur en zijn vorm geeft. Ook de fysiologische processen in een volwassen boom zijn zeer mysterieus. Voor het functioneren van ieder organisme zijn uitwisselingen tussen verschillen-

de processen in cellen noodzakelijk. In dierlijke organismen en bij de mens worden de functies voornamelijk gestuurd door het hersenzenuwstelsel. Maar dat ontbreekt in een boom. Wat coördineert de functies van zijn cellen, en wat bepaalt het tijdstip van de uitwisselingen?

Aan de takken van een boom verschijnen de knoppen vrijwel tegelijkertijd en die ontwikkelen bijna symmetrische bladeren! Het staat vast dat de cellulaire processen in alle bladeren, en in alle delen van ieder blad gecoördineerd zijn en tegelijk verlopen. Maar hoe gebeurt dat bij soms ver van elkaar verwijderde cellen? De erfelijkheidsleer veronderstelt dat messenger chemicals (stukjes DNA die als boodschapper worden 'uitgestuurd') deze functies vervullen. Dit is echter een grotendeels onbewezen hypothese, die niet verklaart hoe deze (mysterieuze) chemische stoffen ontstaan, en hoe zij de cellen selectief activeren.

Een ander raadsel is hoe water met grote kracht door de stam van een boom naar boven wordt getransporteerd. Vrijwel alle experts zijn het erover eens dat dit niet wordt veroorzaakt door levende cellen in de stam. Het is bekend dat water opstijgt door een passief proces, volgens een verloop van afnemende druk in aaneengesloten cellen. Wij herinneren ons allen van school, dat een vacuüm in een afgesloten buis, water tien meter doet opstijgen. In een grote boom stijgt het water veel hoger. Dit wordt blijkbaar gedeeltelijk veroorzaakt door worteldruk en osmose; bovendien, zodra er bladeren zijn, ook door koolzuurassimilatie en verdamping. Maar al deze processen tezamen kunnen niet de grote kracht verklaren waarmee water door de stam van een hoge boom naar boven wordt geleid.

De wetenschap heeft al deze problemen nog niet opgelost. Een wandeling in het bos is een confrontatie met vele mysteries.

P.L. van den Bergh, Gex, Frankrijk

'Wat de kleine man al niet bereiken kan'

Toen in 1995 enkele burgers 24 kastanjes in Enkhuizen van de bijl konden redden, merkten zij dat het kapbeleid in deze gemeente zeer boomonvriendelijk was. Daarom werd in 1997 een **Werkgroep Kritisch Boombeheer in het leven geroepen**.

Een van de redenen hiervoor was het regelmatig afwijzen van bezwaarschriften, omdat men als enkeling doorgaans niet belanghebbend was. Een andere doelstelling was een betere bomenverordening.

De in 1995 gewijzigde paragraaf in de APV van hetzelfde jaar over 'het bewaren van houtopstanden' was een drastisch uitgekledde en kapvriendelijke versie van de model-bomenverordening van 1994. Een gemeentelijke lijst van waardevolle bomen, waaraan in de kapverordening wel werd gerefereerd, bestond niet. De werkgroep 'Waar-om?' heeft vanaf zijn oprichting steeds weer door middel van brieven, gesprekken en inspraakbeurten bij raadscommissievergaderingen zijn visie op een goede bomenverordening laten weten. De reacties hierop waren gematigd positief, maar er gebeurde niets. Pas nadat wij bedreigd hadden tegen elke verleende kapvergunning bezwaar in te dienen, kwam er beweging in de gemeentelijke gelederen. Echt goed ging het, nadat de gemeente begin 1999 een kapvergunning voor vier iepen te laat aanvroeg. Ons bezwaarschrift zou de gemeente een strop van vele tonnen opleveren. Het intrekken van ons bezwaarschrift leverde een verplaatsing van de iepen op en de toezegging dat er zo snel mogelijk een nieuwe bomenverordening en een gemeentelijke lijst van waardevolle bomen zouden komen. Vrij snel daarna was de klus geklaard.

In overleg met de Bomenstichting en de werkgroep is er een nieuwe paragraaf in de gemeentelijke APV opgenomen. Een stuk dat vrijwel gelijklopend is met de model-bomenverordening van 1996, zoals die is opgesteld door de Bomenstichting en de vereniging Stadswerk. Een stuk waarmee wij als werkgroep gelukkig zijn.

*Namens de werkgroep,
Bertram Kinneging, Enkhuizen*

Bertram Kinneging is contactpersoon van de Bomenstichting

Bomen na 25 jaar afgeschreven

Wat ik steeds meer om me heen zie, is dat beplantingen, ook bomen, al na 20 à 25 jaar worden vervangen. Is dit het gevolg van het feit dat civieltechnici het roer hebben overgenomen van de groenmensen? Gewend als ze zijn om na verloop van een jaar of twintig de bestratingen te vervangen door ander dood materiaal, menen ze dat dit ook van toepassing zou moeten zijn op beplantingen. Beplantingen, soms zelfs complete beplantingen in buurtparken, die in hun ogen te veel onderhoud vragen worden vervangen door veel minder onderhoud vergend groen. Op het eerste gezicht lijkt deze nieuw aangebrachte statisch aandoende beplanting nog het meest op de plantsoenen, zoals die in de jaren vijftig tot midden jaren zestig werden aangelegd. Heestervakken van één soort waren toen vaak al zo'n 50 m², nu zijn ze wel 100 tot 200 m². Rhododendrons worden grootschalig toegepast; nu heb ik niets tegen rhodo's, maar een zo massaal toegepaste beplanting heeft in ecologisch opzicht niets te berekenen. Alle aspecten die bij de toenmalige keuze van beplantingen van belang waren, lijken geen rol meer te spelen. De beheersbaarheid tegen zo laag mogelijke kosten is nu uitgangspunt geworden. Een grote mate van saaiheid is het gevolg. Als de bomen ook nog het veld

hebben moeten ruimen, dan worden er vrijwel alleen bomen van de 2de en 3de grootte teruggeplant.

In de gemeente waar ik 30 jaar heb gewerkt als hoofd van de afdeling groenvoorzieningen, is in de 6 jaar dat ik nu in de VUT ben een grote aanslag gepleegd op het bomenbestand. Nu dat in mijn directe woonomgeving ook het geval is, vind ik dat ik aan de bel moet trekken. Wat is er aan de hand. De gemeente heeft kapvergunningen verstrekt voor een aantal 27-jarige esdoorns. De motivering hiervoor luidt: zaailingen ontwikkelen zich in de onderbeplanting, de onderbeplanting wordt in zijn ontwikkeling gehinderd, de in de nabijheid van de beplantingen aanwezige bestrating wordt aangetast.

Indien dit werkelijk aanvaardbare argumenten zijn voor de verwijdering van bomen, dan valt mijns inziens te vrezen voor het met veel zorg opgebouwde bomenbestand in onze gemeente. Vanwege het feit dat mijn bezwaarschrift tegen velling van deze bomen ongegrond is verklaard, een terechte bezorgdheid.

Bovendien pleegt de gemeente al drie jaar geen onderhoud meer in mijn buurt, als blijkt van het voornemen om de beplantingen te vervangen. Het betreft hier onderbeplanting met veel

Symphoricarpus (sneeuwbes) in een woonstraat met zijstraten. Het gevolg hiervan is dat de bramen al uit het plantsoen over het trottoir zijn gaan groeien. Ondanks de beperkte begaanbaarheid grijpt de gemeente echter niet in. U begrijpt het al, dit is voor mij een irritante situatie.

Indien u als lezer soortgelijke ervaringen hebt, of meent om wat voor reden dan ook hierop te willen reageren, dan verzoek ik u mij te willen bellen. Mijn telefoonnummer is 040-2863646. In dit verhaal heb ik bewust niet de gemeente genoemd waar het om gaat, omdat ik niet het plaatselijke handelen aan de kaak wil stellen. Waar ik aandacht voor wil vragen is het fenomeen van mijns inziens onverantwoord gemeentelijk omgaan met openbare beplantingen, die van betekenis zijn zowel voor mens als natuur en in hoge mate de leefbaarheid van de bebouwde omgeving bepalen. Zo ben ik onder andere bezorgd dat het, zoals ik het begin van mijn verhaal opmerkte, inderdaad een gewoonte wordt om bomen na 20 à 25 jaar te vervangen. Gebrek aan affiniteit met het openbaar groen, zowel bij de ambtelijke organisatie als bij de Raad lijkt een belangrijke factor te zijn. Het laat zich aanzien dat in veel gemeenten deze problematiek zeer actueel is.

W. Crooymans

Nummer 314

Ik las in het laatste Bomennieuws de column van Douwe van der Heij over de '313de reden voor hinder van bomen'. Misschien heb ik nummer 314 voor Douwe.

In de Westfriese Courant van 22 oktober 2000 stond de uitspraak van een projectontwikkelaar, die zomerhuisjes gaat zetten ten koste van veel bomen. Ik citeer: "Er zijn vorig jaar een aantal populieren omgewaaid. Ze waren in slechte staat. In onze visie zijn populieren verdedeld onkruid."

Ik had deze nog niet eerder gehoord.

Hans Kaljee, Avenhorn

Boom als afdak

De ANWB meldt in een van haar publicaties dat dit de grootste boom van Europa is. Het is maar net hoe je dat bekijkt. Maar in de categorie 'grootste kroondoorsnede' komt deze *Cupressus lusitanica* zeker voor een topnotering in aanmerking. De boom is te bezichtigen in het Praça Príncipe Real in Lissabon. Bewoners kunnen dankzij eeuwen snoeien en leiden van de takken tijdens hete zomerdagen verkoeling vinden onder het bladerdak.

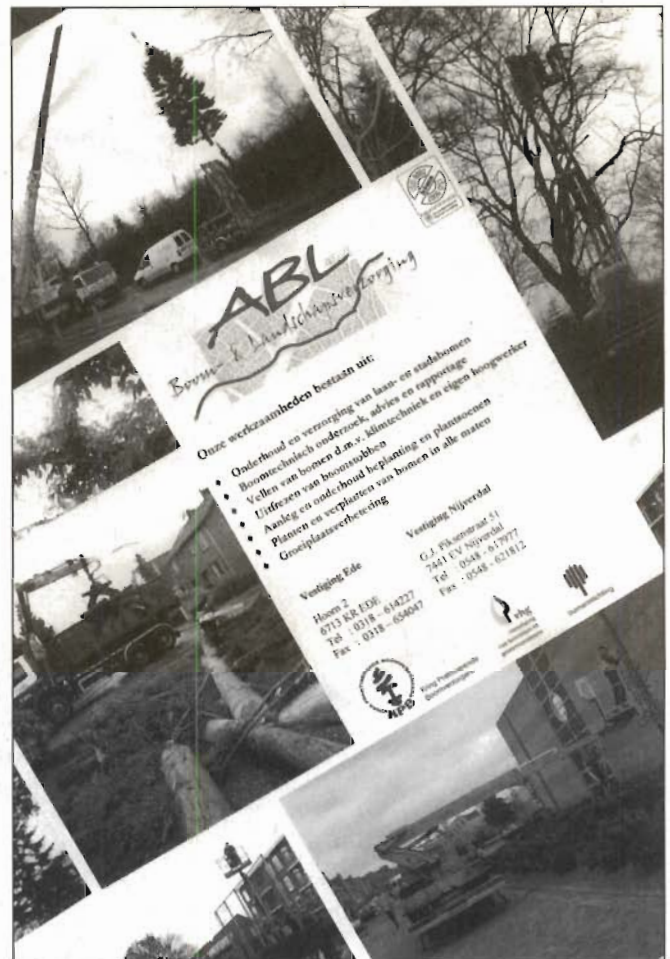
foto's: Rob van Doesburg, Utrecht (medewerker Bomentstichting)

NATIONALE BOMENBANK

Specialist in het leveren en planten van bomen

Postbus 4, 2970 AA Bleskensgraaf
 Telefoon (0184) 698989 Telefax (0184) 698990
 Vestiging Beek, Limburg
 Telefoon (046) 4361593 Telefax (046) 4361594
 E-mail: nationale@bomenbank.nl
 Inrernet: www.bomenbank.nl

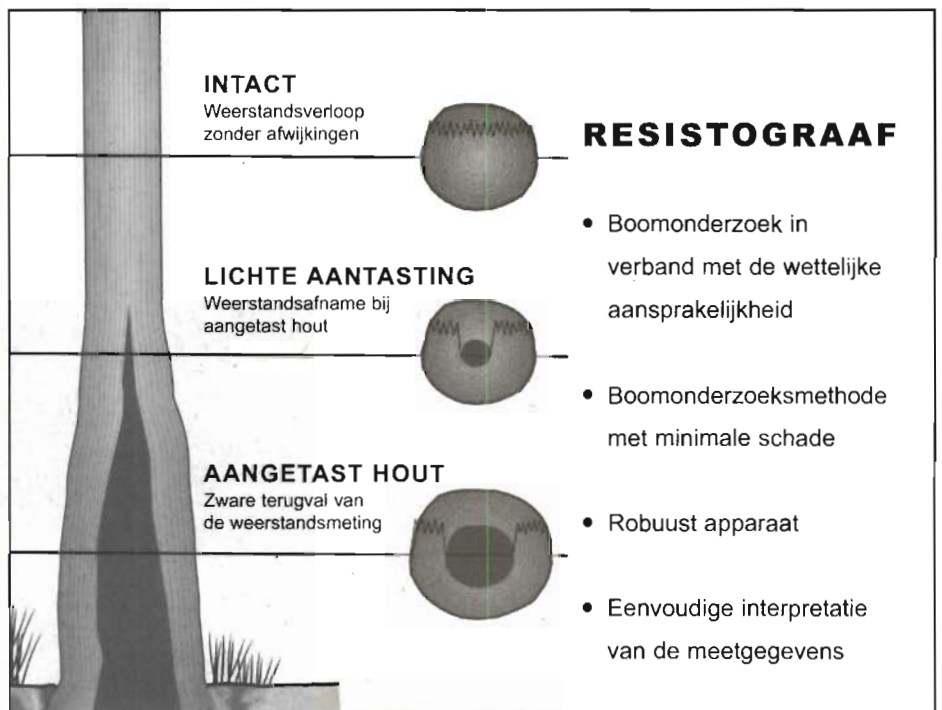
I.T.S. DE DROOM VAN ELKE BOOM

I.T.S. levert voor uw boom:

- Boomverzorgingsartikelen
- Boombeluchtssystemen
- Antiwortelfolie
- Bodemverbetering/meststoffen
- Boomonderzoeksapparatuur
- Boomroosters
- Bomengrond/bomenzand
- Kroonverankeringsmaterialen

Overige producten:

- Daktuinmaterialen
- Flowforms

I.T.S. - INTERNATIONAL TREE SERVICE

C.T.N. Civiele Techniek Nederland B.V.

Postbus 247
7240 AE Lochem

Aalsvoort 63
7241 MA Lochem

Tel. 0573 - 298700

Fax. 0573 - 257683

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oisterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel.: 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

Te koop
gevraagd:

Populieren- en iepenstammen

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers
voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouthandel-Bomenrooibedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06 - 50501936

INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN ONDERZOEK EN ADVIES BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING GROEIPLAATSVERBETERING

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteinsestraat 4 6665 LG Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823 AutoTel: 06-53752665

Tot hun dienst

Bewijs uw bomen een dienst met de Bomendienst. Dit onderdeel van Arcadis PlanRealisatie is gespecialiseerd in strategische boomverzorging. Onze dienstverlening is gericht op het duurzaam in stand houden van uw bomenbestand.

We doen dit onder meer door:

- leveren en planten van grote bomen
- verplanten van grote bomen
- snoeien
- groeiplaats- en veiligheidsonderzoek
- boomtaxaties
- inventarisatie en controle

- iepziektebestrijding
- bestrijding van luizen en rupsen

Wilt u meer weten:
telefoon: (055) 5999 444
e-mail: bomendienst@arcadis.nl
internet: www.arcadis.nl

Bomendienst bewijst bomen een dienst

 ARCADIS

Oplossing puzzel Bomenspreuk

In onze jaarlijkse puzzel moest een bomenspreuk worden ontsluitend aan de hand van taalkundige aanwijzingen per woord. Alle inzenders vonden de juiste spreuk: 'Aan de vruchten kent men de boom'. Hieraan worden wel de volgende betekenissen gehecht: 'Men kent de mens aan zijn daden' en 'Het karakter van de ouders toont zich in hun kinderen'. De spreuk heeft een bijbelse herkomst: zie Mattheus VII:16-20 en XII:32, en Lucas VI:43-45, waarbij het gaat om de eerste betekenis. Letterlijk komt de spreuk echter niet in de Bijbel voor.

Van de 26 inzenders gaven 18 de herkomst juist aan, en onder hen hebben wij de drie prijzen - het boek 'Bomen en mensen, een oeroude relatie' - verloot. Een hartelijke gelukwens aan de drie winnaars: E. Jonge Poerink-van der Meij - Almelo, D. van Santen - Delft en R. Schut - Meppel!

Dank aan alle inzenders die nog verdere achtergronden en verwijzingen gaven, zoals naar het oudhollandse gezegde 'Men kent het laecken uyt de zoom en uyt de vrucht, de plant of boom'.

Overleden

Klaas Huizinga

Op 5 november 2000 overleed op 84-jarige leeftijd ons oud-bestuurslid en ere-adviseur Klaas Huizinga. Hij zat van 1981 tot 1987 in het bestuur van de Bomenstichting en speelde daarin een belangrijke rol. Vooral zijn loopbaan als vormgever bij Rijkswaterstaat had hem kennis, inzicht en ervaring bijgebracht op het gebied van de strijd tussen bomen en civieltechnische zaken. Hij wist dat bijvoorbeeld in Duitsland hooggeplaatste heren in die strijd bemiddelden en probeerde dat ook in Nederland van de grond te krijgen. Waarom niet een paar hoogleraren uit Delft en Wageningen om de tafel zetten om te praten over de rol en bescherming van bomen langs wegen en straten? Hij schreef stukken en zocht contact, maar de tijd was er kennelijk niet rijp voor. Dit was voor Klaas een hevige teleurstelling. Hij trok zich terug uit het bestuur, maar werd vanwege zijn verdiensten direct tot ere-adviseur benoemd. Dit was ook te danken aan het feit dat hij heel veel had gedaan voor onze presentatie op de Floriade van 1982 en natuurlijk omdat hij een bijzonder aardige heer was, die zijn vele talenten met ons deelde. Hij heeft meer voor ons betekend dan hij zelf wilde erkennen. We wensen zijn vrouw Dina sterkte en houden haar op onze lijst van ere-adviseurs.

Hanny Stuber-van der Meulen

Toen de Bomenstichting in 1990 vanwege haar 20-jarig jubileum een meerdaagse excursie naar Duitsland organiseerde maakten we voor het eerst kennis met het echtpaar Joop en Hanny Stuber uit Harderwijk. Deze aardige mensen waren zo gek op bomen dat ze met z'n tweeën contactpersoon werden in hun woonplaats. Ze waren actief en hebben in Harderwijk en omgeving hun stempel gedrukt op het bomenbeleid en daardoor bomen kunnen redden van de zaag. We zagen ze op donateurs- en contactpersoondagen en rekenden hen tot onze vaste kring van prettige getrouwen. Ook tijdens de jubileumexcursie naar België, vorig voorjaar, waren ze weer van de partij en genoten met ons van twee schitterende dagen en alle prachtige bomen. Op de najaarsexcursie in Wolfheze kwamen ze niet opdagen: Hanny was ernstig ziek. Ze overleed op 11 december, 70 jaar jong, een lief persoon, die we zullen missen. Joop heeft aangekondigd dat hij contactpersoon blijft en daar zijn we blij om. Tot binnenkort, Joop!

Marjan van Elsland

Bomen krijgen paspoort

GRONINGEN – In totaal krijgen ruim 3000 waardevolle bomen in de gemeente Groningen een paspoort met daarin gegevens over afmeting, soort en leeftijd. De gemeente heeft dit vastgelegd in de notitie BladGoud. Volgens wethouder Schuiling is het voor de stad belangrijk monumentale bomen te beschermen. Het gaat om exemplaren van 50 jaar of ouder, die bovendien een herkenningspunt in de stad zijn of van een bijzondere soort. Bomen met een paspoort kunnen alleen na een uitvoerige overleg- en inspraakprocedure nog gekapt worden.

Stichting Robinia weer in de lucht!

WAGENINGEN – Voor Stichting Robinia werd begin september vorig jaar vrij onverwacht het faillissement uitgesproken. Een maand later was er wel weer een nieuwe stichting opgericht, maar was het nog niet duidelijk of die ook professioneel zou kunnen werken. Eind november waren de hobbels gladgestreken en ging de nieuwe stichting in afgeslankte vorm van start. De medewerkers van de nieuwe stichting brengen de kennis en ervaring van de oude stichting mee. De meeste werknemers die niet opnieuw geplaatst konden worden, hebben inmiddels een nieuwe werkring gevonden. Stichting Robinia is een kennis- en informatiecentrum over duurzame teelt, verwerking en gebruik van hout.

'Prehistorische' boomsoort ontdekt

SYDNEY – Wetenschappers hebben in New South Wales een nieuwe 'prehistorische' boomsoort ontdekt. Geheel nieuw is de soort niet, want de fossiele vorm van de vruchten van deze soort werd al in 1875 beschreven. Men vermoedde reeds het bestaan van nog levende bomen, omdat twaalf jaar geleden onbekende bladeren waren gevonden in een zeer dicht begroeid regenwoud. Nu zijn ook twintig bomen gevonden. Ze staan ongeveer 650 km ten noorden van Sydney. De nieuwe soort kreeg de naam Nightcap Oak.

Project Gemeentelijk Bomenbeleid succesvol afgesloten

Het verschijnen van het boekje 'Kiezen voor bomen; richtlijnen voor gemeentelijk beleid' in september 2000 is het eindresultaat van het project Gemeentelijk Bomenbeleid. 'Kiezen voor bomen' is bedoeld voor gemeenten die op een goede manier met bomen willen omgaan, maar is ook een leidraad voor groene belangengroepen of actieve bomenliefhebbers, die hun gemeente van bruikbare adviezen willen voorzien.

Het boekje is goed ontvangen bij de gemeenten en de vakbladen. We hebben de indruk dat het project heeft bijgedragen aan de toegenomen aandacht voor bomen bij gemeenten. De Bomenstichting heeft een aantal artikelen gepubliceerd in vaktijdschriften als Tuin en Landschap en Stadswerk, waarmee steeds een aspect van bomenbeleid is uitgediept. Het vakblad Groen heeft zelfs een heel nummer gewijd aan gemeentelijk bomenbeleid (zie ook het artikel over Apeldoorn in dit nummer van Bomennieuws). De Bomenstichting heeft daar een groot deel van de artikelen voor mogen leveren en is betrokken geweest bij de inbreng van andere auteurs.

Bij een aantal gelegenheden hebben we extra aandacht voor de uitgave en het onderwerp mogen vragen. Tijdens een bijeenkomst van groenambtenaren van de vereniging Stadswerk hebben we de ideeën uit 'Kiezen voor bomen' kunnen toetsen aan 'de doelgroep'. Op de 'Demodagen', een jaarlijkse driedaagse beurs in september in Papendal, stond de stand van de Bomenstichting in het teken van 'Kiezen voor bomen'. Ook op het Stadswerkcongres in Maastricht, waar het boekje is gepresenteerd, konden we een stand inrichten. Aan het eind van het jaar hebben we een diapresentatie gehouden en vragen beantwoord voor de Commissie Vernieuwing Landelijk Gebied van de VNG, waarin burgemeesters en wethouders zitting hebben.

Deze activiteiten waten niet mogelijk geweest zonder uw steun. In 1999 vroegen we u met een extra bijdrage dit project te helpen financieren. Dit bracht ruim f 35.000,- op. De beide projectmedewerkers, die mede dankzij uw hulp hun werk hebben kunnen doen, hebben een andere taak of werkkring gekregen. Karlijn Heger neemt de nieuwe functie van voorlichter/telefonist bij de Bomenstichting op zich en Judith Westerink is per half januari adviseur geworden bij de Bomendienst van Arcadis Heidemij Realisatie.

Judith Westerink

Rectificaties

Bomennieuws 4 van 2000

In het artikel 'Heilige eiken in de wildernis' (blz. 10 en 11) over het werk van Frans Vera was een storende fout gesloten. De laatste regel is weggevalen waardoor het verhaal wel erg abrupt eindigde. De volledige laatste zin moest zijn: *Zo komen we misschien weer meer in contact met het respect voor de heilige eiken van onze voorvaderen.*

Nuttige adressen voor boombeheerders

In het adressenboekje dat is meegezonden met Bomennieuws 4-2000 staan fouten bij:

Taxateurs

Mevrouw. drs V.G. van Amerongen, Veronica van Amerongen Boomverzorging, Postbus 15318 1001 MH Amsterdam, tel/fax: 072-5065475. (ver zijn de verbeteringen)

Kaartje met boomverzorgingsbedrijven een verkeerde vestigingslocatie van Wim Kruijk Boomverzorging te Gorinchem. Aangeduid staat Rhenen in de provincie Utrecht en niet Gorinchem in de provincie Zuid-Holland.

Alle gedupeerden bieden we hierbij onze excuses aan!

Alles over de iep en de iepenziekte op CD

Op vrijdagmiddag 15 december 2000 vond aan de Universiteit van Amsterdam een bijzondere bijeenkomst plaats ter gelegenheid van het honderdste geboortjaar van dr. Christine Buisman. Samen met de bekende fytopathologe Johanna Westerdijk zal zij vooral verbonden blijven met de ontdekking en beschrijving van de iepenziekte. Tijdens deze bijeenkomst werd een bijzondere interactieve CD-ROM over iepenziekte gepresenteerd onder de titel 'Dutch Elm Disease - An interactive approach'. Op deze CD is een compleet overzicht te vinden van de bekende wetenschappelijke informatie over iepenziekte: hoe ontstaat, verloopt en verspreidt de ziekte zich en hoe kan men iepenziekte onder controle houden?

De informatie is in vijf secties verdeeld: de iepenziektecyclus, het beheersen van de ziekte, de epidemiologie (de verspreiding), de waarde en het gebruik van iepen, overige verwelkingsziekten bij iepen. Veel van de aanwezige informatie is voorzien van foto's, tekeningen en zelfs videobeelden met geluid. Dit is zeker de moeite waard; bijvoorbeeld het filmpje van het broedge drag van de iepenspinkever is zeer illustratief. Deze waardevolle CD-ROM is eigenlijk onmisbaar voor iedereen die beroeps halve of uit persoonlijke betrokkenheid en interesse betrokken is bij iepen (beheer) en iepenziekte (bestrijding). Gebrek aan voldoende feitelijk juiste kennis komt helaas nog (te) vaak voor, ook bij iepenbeheerders. Dankzij deze CD-ROM kan dat probleem nu binnenkort opgelost zijn, immers, alle noodzakelijke kennis staat op het zilverkleurige schijfje.

De CD-ROM is te bestellen bij: Universiteit van Amsterdam, FK-plantenfysiologie/fytopathologie, Kruislaan 318, 1098 SM Amsterdam. Of per giro door f 5,- over te maken op rekening 7709676 van hiervoor genoemd adres.

Luc Deckers

Boeken

25 jaar De Heimanshof

uitg. Vereniging 'Vriendenkring van De Heimanshof aan de Wieger Bruinlaan', Hoofddorp
prijs f12,50
tel. 023-5616736

In 2000 was het vijftwintig jaar geleden dat de eerste spa de grond in ging voor de aanleg van een ongeveer 1 ha grote, educatieve natuurtuin in een stukje van de Haarlemmermeer. Dit boek beschrijft de geschiedenis van de tuin die zich al die jaren voornamelijk door inspanning van veel vrijwilligershanden heeft ontwikkeld tot een prachtig natuurgebiedje. Eli Heimans, tijdgenoot en collega van Jac P. Thijsse, zou er trots op geweest zijn. Het boekje is dan ook voor een deel een dankbetuiging aan de velen die zich in de afgelopen kwart eeuw hebben ingespannen voor de Heimanshof.

De Heimanshof herbergt inmiddels ongeveer 800 soorten. Dat is twee derde van het totaal van onze inheemse flora. Door uiteenlopende biotopen te creëren konden planten zich spontaan vestigen of bleven ze in stand nadat ze waren geplant. Voor de ontwikkeling waren een paar knotwilgen essentieel. Ze stonden er al toen men met de aanleg begon en zijn meegegroeid met de tuin. Ze werden gebruikt om schaduwplekken te creëren. De wilgen hebben in de jaren daarna gezelschap gekregen van vele andere soorten. Inmiddels zijn tien wilgensoorten in de hof te vinden en met elkaar te vergelijken.

Brengt u eens een bezoek aan de Heimanshof, dan zal de inhoud van dit boekje u zeker aanspreken.

Frank Moens

Boomspiegel 16 Het geslacht Fagus; de beuk

F.J. Fontaine
uitg.: Boomkwekerij M. van den Oever & Zonen, Haaren (N-Br)
Postbus 40, 5076 ZG Haaren
tel.: 0411-621964, fax: 0411-622585
p.m. prijs??? (ISBN nummer?)

In 1984 verscheen Boomspiegel 1 met als titel 'Het geslacht Fagus'. Men kon toen niet voorzien dat deze serie publicaties zeer populair zou worden onder de boomliefhebbers. De bescheiden oplage was snel uitverkocht. Een herdruk had op een gegeven moment moeten plaatsvinden, ware het niet dat inmiddels aan de systematische indeling van de soort werd gesleuteld en dat in dendrologische kringen werd gebakkeleid over het bestaan van een tiende soort: *Fagus taurica*. Dit had tot gevolg dat de tekst grondig moest worden herzien, waardoor werd besloten een geheel nieuw boekje te maken.

Frans Fontaine nam evenals alle voorgaande titels ook de herziening van deze eerste Boomspiegel op zich. Nieuw in de herziening zijn verspreidingskaartjes van de verschillende soorten en de aanvulling met pentekeningen van tak-, blad-, en knopkenmerken in plaats van foto's. In West-Europa komt vooral de *Fagus sylvatica* voor. Van deze soort bestaan maar liefst 56 cultuurvariëteiten, die allemaal aan bod komen met beschrijving en gebruiksmogelijkheden. Voor enkele soorten geldt wel dat ze niet of nauwelijks toegepast zijn, laat staan verkrijgbaar.

Boomspiegel 16 bevat enkele prachtige zwart/wit foto's van beukenlanen en details van stammen. Het is jammer dat deze prachtige boomsoort in ons land zulke moeilijke jaren doormaakt. Fontaine noemt 250 tot 300 jaar als uiteindelijke leeftijd van de beuk. De meeste bomen moeten tegenwoordig genoeg nemen met de helft, als gevolg van groeiplaatsproblemen en de slechte aanpassingsmogelijkheden daarop van

de soort zelf.

Voor beukenfans is deze Boomspiegel beslist een aanrader en bij de verzamelaars van bomenliteratuur mag dit boek zeker niet in de collectie ontbreken.

Frank Moens

Naaldbomen rondom Nuenen

Jannie en Kees Bottema
Voor f 5,00 verkrijgbaar bij het IVN Nuenen, Park1, 5671 GA Nuenen, op donderdagmiddag van 3 tot 5 uur. Of door storting van f 7,40 op giro 6238665 t.n.v. IVN Nuenen.

Het is een tijdje stil geweest rond het verschijnen van nieuwe wandel- en fietsroutes langs bomen. Eind vorig jaar verscheen een routebeschrijving langs naaldbomen in de omgeving van Nuenen (N-Br). Bij mijn weten is er geen andere route in ons land die zich zo volledig richt op coniferen. Tijdens de 2,5 km lange wandeling passerden 18 soorten de revue. Deze staan op een kaartje aangegeven, maar ik hoop dat ze goed te vinden zijn in het bos, waar een deel van de wandeling doorheen voert. Het kaartje geeft te weinig informatie. Wegen zijn niet benoemd en niet duidelijk is hoe het geheel is gesitueerd in de omgeving van Nuenen. Voor de lokale inwoners zal dit geen problemen opleveren, maar Jannie en Kees hebben zich misschien niet gerealiseerd dat de belangstelling verder strekt dan alleen hun woonplaats.

De begeleidende beschrijving is eenvoudig van opzet, maar wel zeer informatief. De samenstellers beginnen met een uitvoerige uitleg over de herkomst van de naaldbomen in onze streken en de plaats van naaldbomen in het plantenrijk. Vervolgens komen de te bezoeken soorten stuk voor stuk aan bod met een beschrijving van botanische kenmerken en allerlei wetenswaardigheden. Enkele beschreven soorten staan niet langs de route, maar er wordt wel aangegeven waar ze in de buurt te vinden zijn.

Frank Moens

Bomennieuws

26e jaargang, nummer 1, lente 2001
ISSN 0166-784 X
Een uitgave van de Bomenstichting te Utrecht

*Beschermvrouwe
Hare Majesteit de Koningin*

Verschijnt 4 X per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie:
Marjan van Elsland
Douwe van der Heij
Maartje Nelemans
Aart de Veer

Eindredactie:
Florentine van Eeghen

Hoofdredeactie:
Frank Moens

Vormgeving:
Frank Moens

Productie:
Ed Kensdel

Aan dit nummer werkten mee:
Lucien Calle, Luc Deckers, Anton Dekker,
Rob van Doesburg, Judith Westerink

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 234 07 78, fax (030) 231 03 31
e-mail: bomenstichting@worldmail.nl
www.bomenstichting.nl
postbank 2108755

Wilt u een artikel insturen, vraagt u dan
eerst de richtlijnen en de mogelijke omvang
op bij de hoofdredacteur.
De redactie beslist over de plaatsing.

Advertentie-exploitatie:
Bomenstichting, t.a.v. Frank Moens

Druk:
Van den Berg's Drukkerij - Maarn

Overname van artikelen en berichten na
overleg met de redactie.

Gedrukt op Reviva offset 100 grams.

Bomennieuws is voor donateurs van de
Bomenstichting gratis.
Donateur wordt u voor:
f40,- per jaar, 65+ f 30,- per jaar

Doelstelling Bomenstichting
Onder het motto
'Bomen zijn buitengewoon'
werkt de Bomenstichting aan haar doel:
de zorg en het respect voor bomen te bevorderen.

Bestuur van de Bomenstichting
ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)
mw. ir. M. van Elsland (secretaris)
prof. drs. G.M. Vogely (penningmeester)
C.J.M. Denneman
ir. H.M. Heijbroek
ir. S. Langeveld
M. de Winter

Maart

t/m 21

Yggdrasil - boom aller bomen

Expositie over Yggdrasil, de levensboom in de Germaanse mythologie. Daarnaast komen vele boomgebruiken aan de orde en de expositie toont dat veel van die gebruiken weer in opkomst zijn. Kortom, het boek 'Bomen en mensen' van de Bomenstichting verbeeld.

De expositie is te bezichtigen in het Ecocentrum De Goren gelegen aan de Postelsesteenweg 71 te Mol, ongeveer veertig kilometer van de Nederlandse grens in België.

Openingstijden: ma t/m vr van 8.30-17.00 uur. De entree is gratis.

Inlichtingen: 00-32-14816607

21

Nationale Boomfeestdag

Het thema voor dit jaar is 'Bomen en wonen'.

De viering van de Boomfeestdag vindt plaats op de eerste dag van de lente. Het is de vijfenvestigste keer op een rij. Als buitenlocatie is gekozen voor het Noorderbos in Tilburg. Het bos is voor het grootste deel al aangeplant. Het komend najaar wordt het plantwerk van de derde en laatste fase voltooid.

Inlichtingen bij het landelijk secretariaat: 030-6926126 of
www.boomfeestdag.nl

23 t/m 25

In gesprek met bomen

Workshop snoeien, planten, uitgebreid waarnemen en in contact treden met bomen en struiken onder leiding van Kris Tolomei en Dick van den Dool.

Org. : Bewust wandelen

Inl.: Kris Tolomei, Postbus 108, 7400 AC Deventer. Tel/fax 0570-517046

Email: bewustwandelen@hetnet.nl

April

28 en 29

Het mooiste hout ter wereld groeit in Nederland

Verkoopexpositie op Kasteel Ammersoyen.

Voor de vijfde keer wordt de tweejaarlijkse verkoopexpositie gehouden waar leden van Vereniging Houtrijk Nederland laten zien wat ze in huis hebben. Vijfentwintig meubelmakers, houtdraaiers, kunstenaars, snijders en instru-

mentenmakers laten hun mooiste producten zien in de unieke middeleeuwse entourage van Kasteel Ammersoyen.

De kwaliteit van de getoonde producten is hoger dan ooit. Ook op de binnenplaats van het kasteel zijn dit weekeinde verschillende activiteiten, zoals een ambachtelijke timmerman, een mobiele zaag die grote stammen uit het ons omringende landschap tot prachtige planken verzaagt en een drakenbouwer. Binnen wordt de expositie opgeluisterd met toepasselijke muziek van, uiteraard, houten muziekinstrumenten.

Org.: Vereniging Houtrijk Nederland

Plaats: Kasteel Ammersoyen,

Kasteellaan 7 te Ammerzoden, tussen Zaltbommel en Den Bosch.

Open op beide dagen van 11.00 tot 17.00 uur.

www.houtrijk.nl/ammerzoden

Voordeel voor donateurs

Donateurs van de Bomenstichting krijgen op vertoon van dit Bomennieuws f 2,- reductie op de toegang tot Kasteel Ammersoyen. De aanbieding geldt voor maximaal twee personen of een gezin. Kinderen tot 6 jaar gratis toegang.

Mei

12 en 13

Rhododendron-tuindagen in Arboretum Trompenburg

De tuindagen vallen samen met het weekend van de tuinarchitectuur in Rotterdam. Vele privé-tuinen, variërend van kleine stadstuinen tot tuinen van buitenplaatsen, zijn geopend voor publiek. Ook op Trompenburg is een deel geopend dat normaal voor publiek gesloten is. Een folder van de opengestelde tuinen is bij het arboretum verkrijgbaar

Ingang: Honingerdijk 86 te Rotterdam.

Openingstijden: 9.00-17.00 uur.

Kosten: f 5,- voor entree en de rondleiding. Inlichtingen: 010-2330166 of

www.trompenburg.nl

Rijp & Groen

Winterswijk

Toen in 1999 de voormalige burgemeesterswoning werd verkocht aan een zekere Hans Jansen werden er duidelijke afspraken gemaakt over het handhaven van de monumentale rode beuk voor het pand. Jansen mocht uiteindelijk de villa verbouwen, maar de boom mocht niet beschadigd worden. Tijdens de bouw gebeurde dit natuurlijk wel: het graven van een sleuf kostte hem een deel van zijn wortels, maar dat had de boom nog kunnen overleven. Daarna liet Jansen echter zijn tuin ontwerpen door Willy Grijzen. Zij vond het nodig om de bovenlaag rond de boom 25 cm te laten afgraven, waardoor de boom nu ten dode is opgeschreven. De gemeente heeft de schade laten taxeren (bijna 50.000 gulden), maar verder helaas geen actie ondernomen. De boom leeft nog. We hopen natuurlijk tegen beter weten in dat hij het overleeft. Alleen zou de tuinontwerpster dan kunnen denken, dat ze niets verkeerd heeft gedaan. Help!

Amsterdam

Ik citeer een aankondiging van een kapvergunning voor bomen op de Dam. De voor mij cruciale zin is vetgedrukt. 'Het betreft 12 iepen die niet verplantbaar zijn. De bomen kunnen niet gehandhaafd blijven in verband met een ingrijpende herinrichting van de Dam. In het bestuurlijk vastgestelde masterplan is gekozen voor een hoogwaardige en ruimtelijke herinrichting van de Dam als belangrijkste plein van de stad. **De bestaande bomen passen door hun ongelijkmatige groeiontwikkeling en standplaats niet in het beeld van een hoogwaardige herinrichting.** (...) Er worden 17 grote bomen van gelijke grootte teruggeplant die uit oogpunt van stedelijk schoon in belangrijke mate bijdragen aan een harmonieus, functioneel en evenwichtig nieuw ingerichte Dam.' Het spreekt waarschijnlijk voor zichzelf wat mij dwars zit, vooral als u weet dat het om normale, gezonde bomen gaat. Alleen nog dit: zouden ze straks ook mensen met een ongelijkmatige groeiontwikkeling verbieden om op de Dam te komen?

Gouda

"Gouda is gek geworden", kopt de Goudsche Courant. Waarom? B enW hebben 13 miljoen uitgetrokken voor een opknapbeurt van de Goudse binnenstad. Ook de Markt met het wereldberoemde Stadhuis en

de Waag zal worden aangepakt. Het plan "de Markt verdient beter" is al enkele jaren geleden gelanceerd. De plannen voorzien in ander bestratingsmateriaal, andere papierbakken en het weghalen van de enige bomen van het plein.

De vier platanen passen niet in het beeld dat de architect heeft van dit mooie plein.

Uit het krantenbericht blijkt dat de bewoners zo'n verbetering van de Markt niet op prijs stellen.

Wellicht is, net als in Apeldoorn, druk van bewoners nodig, om B enW van dit droeve voornemen af te helpen. We houden het in de gaten.

Apeldoorn

De Bomenstichting krijgt vaak het advies om vooral positieve ontwikkelingen te melden, omdat je daarmee meer zou bereiken. Uit het artikel 'De toekomst van de Bomenstichting' (nr. 4/2000) hebt u al op kunnen maken dat we daar inderdaad naar streven. Maar soms moet je even mopperen, al was het maar om je hart te luchten. Maar ook omdat louter positieve berichten u het gevoel zouden kunnen geven dat het goed gaat met de bomen in Nederland. We (u en wij) moeten natuurlijk wel alert blijven. Daarom ben ik zo blij met deze rubriek, waarin ik u kan vertellen wat me bezig houdt. En dat was deze keer een groot aantal berichten over stomme acties en besluiten rond bomen. Ik ben nog lang niet klaar, want volgens Lied Deurvorst in Zutphen heeft de gemeente een ondeugdelijk kapbeleid en in Rucphen geeft de gemeente een kapvergunning voor berken, omdat een inwoner onder meer allergisch is voor stuifmeel van de berk. Enzovoort. Maar laat ik toch maar eindigen met een positief bericht. In Apeldoorn, dat vorig jaar van ons het predikaat 'beste bomenbeleid' kreeg, stond ook een (monumentale) plataan op de nominatie om te verdwijnen vanwege herinrichting van het busstation. Dankzij massaal protest van de bewoners zijn de plannen gewijzigd: DE PLATAAN BLIJFT STAAN!

op ons nationale plein, de Dam, horen bomen

bomen als symbool voor onze democratie het poldermodel...

poldermodel? bomen?!

jazeker: overleg, inspraak, urenlang bomen...

Marjan van Ehlend